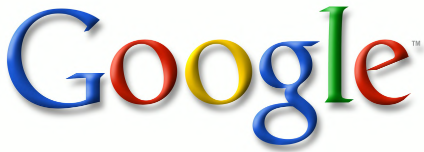

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

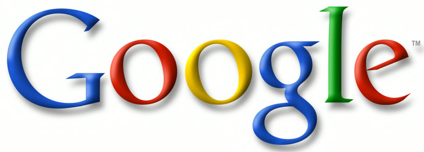
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

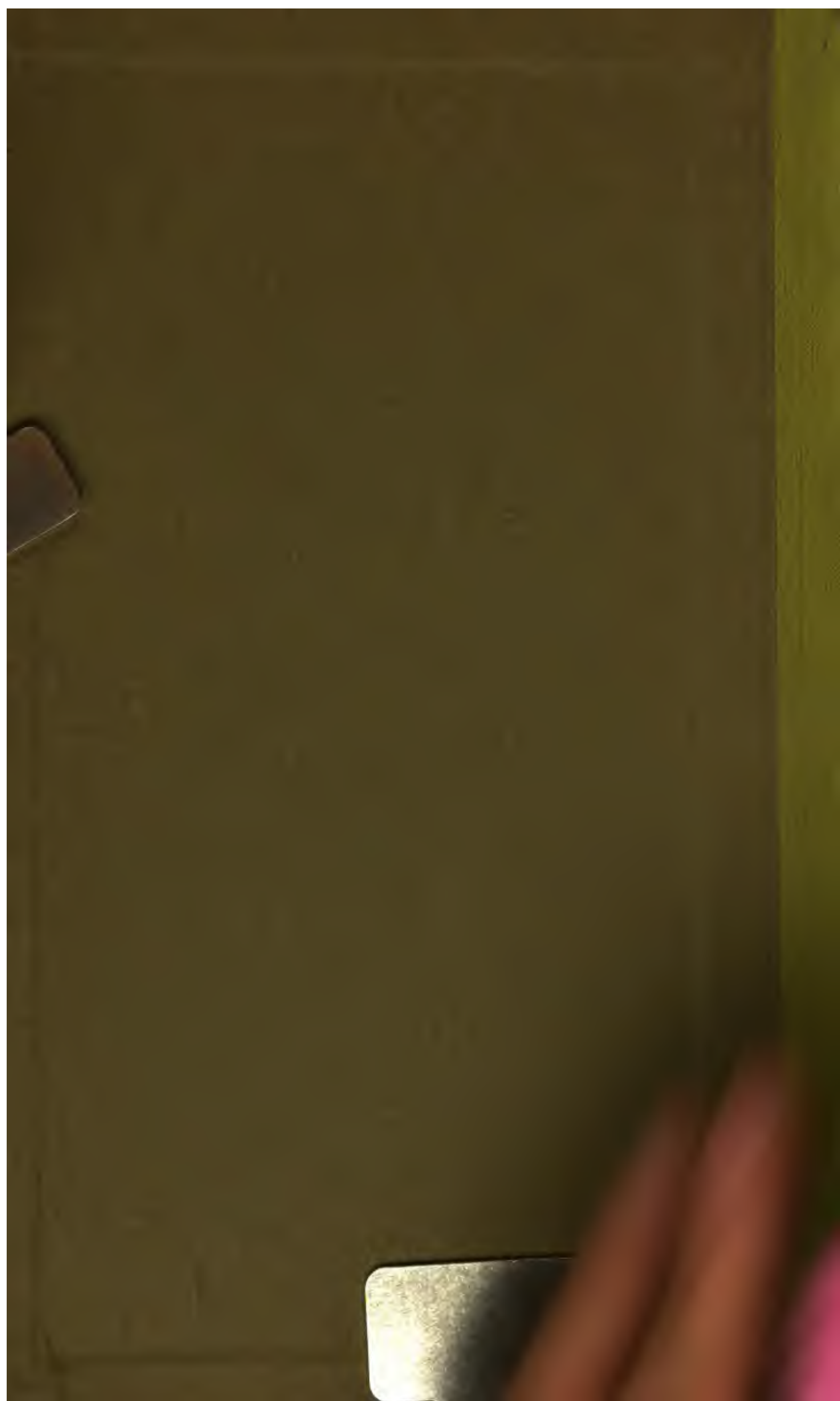
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

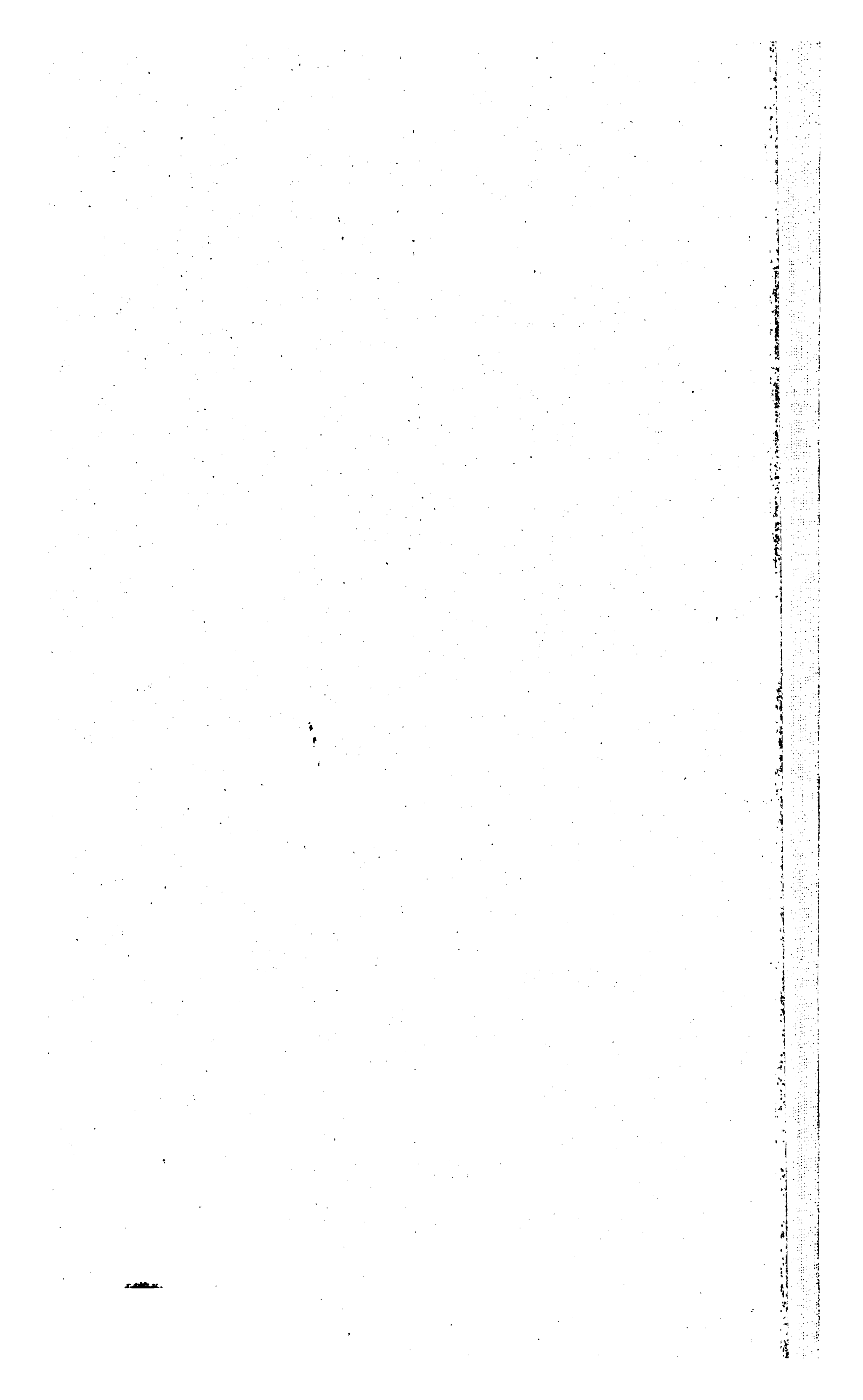
+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

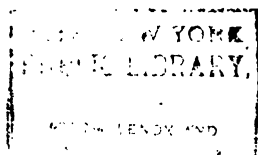
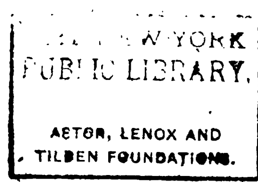

[illegible]

HANDBOEK.

(Handboek)
GAC

W YORK
LIBRARY

W YORK
PUBLIC LIBRARY.
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

Noord 90 Pool
EREL
VO
NEDERLA
GESCHI
Ys Zee
Groot Brittanje
Amsterdam
Zweden
EUROPA
Parijs
Madrid
Moskou
Petersburg
Noord Pool
Rus land
Casan
Astrakan
Constantinopel
Italien
Algiers
Marocco
Karthago
Barbaryen
AFRIKA
Egypte
Jeruzalem
Ispahan
Cairo
AZI
Persie
Arabie
Arabische Golf
ZUID
ZEE
Guinee
del Mina
ATLANTISCHE
ZEE
I. S. Helena
INDISCHE
Madagaskar
Steenboks
C. de Goede Hoop
Groot Oceaan
Australie
Pernambuc
Zuid Pool
Ys Zee
Zuid 90 Pool
AMST
E.MAA
Geogr

HANDBOEK,

TER

VERKLARING

DER

GESCHIEDKUNDIGE KAART

VAN HET

KONINGRIJK DER *NEDERLANDEN*,

EN DER

WERELDKAART;

BEHELZENDE EENE OPGAVE VAN

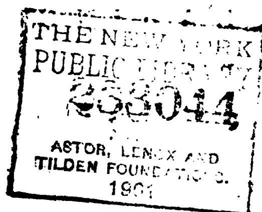
DE ROEMRIJKSTE EN LOFWAARDSTE DADEN DER NEDERLANDERS, DERZELVER KRIJGSBEDRIJVEN TE LAND EN TER ZEE, SCHEEPSTOGTEN, ONTDEKKINGEN, UITVINDINGEN ENZ.; ALS MEDE VAN ZOODANIGE VOORNAME PERSONEN, DIE IN WETENSCHAP, KUNST OF HELDENMOED, HEBBEN UITGEBLONKEN.

Te AMSTERDAM, bij

E. MAASKAMP.

1830.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
253044
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1901

VOORREDE.

Het ontwerpen eener Geographische Geschiedenis-kaart is, zonder tegenspraak, van een uitgebreid nut, om hetgeen men leest zich plaatselijk voor oogen te stellen, en daardoor gemakkelijk in het geheugen te prenten. Deze nuttigheid overwegende, heb ik het niet ongepast geoordeeld zulk eene kaart te vervaardigen, en mijnen landgenooten aan te bieden. Onderscheiden voorname werken hebben mij daartoe de vereischte bouwstof geleverd; als: het zoo beroemde werk van GEUEDEVILLE, *de Atlas van* HORNIUS *en andere, waarin ons de gevechten te land en ter zee, en inzonderheid de geschiedenis van* Palestina *op de Kaart worden aangewezen; echter zonder systhematische orde of in-*

achtneming der lokaliteit. Vele Geographen plaatsten eene afbeelding der voornaamste gebeurtenissen om den rand hunner kaarten, anderen op den titel hunner werken, of in die werken zelve. En hoe weinig geschiktheid zulks hebbe ter bereiking van het door mij voorgestelde doel, moet men evenwel de keurige en doelmatige uitvoering der toen vervaardigde gravures, nog altijd boven die van onzen tijd, hoogschatten; bij voorbeeld: die der geschiedenis van den vermaarden HUGO DE GROOT, *welke geene ideale plaatjes zijn, zoo als men thans in de meeste werken met zoogenoemde* fraaije platen *versierd, de gravures noemt, maar getrouwe voorstellingen van costumes, gebruiken en handelingen, alles overeenkomstig waarheid en geschiedenis. Zien wij slechts, ter onzer overtuiging, in het genoemde werk van* DE GROOT, *in een vogelperspectief, de belegering van* Leyden, *van* Alkmaar, *den slag bij* Nieuwpoort; *in* BRAND'S *leven van* DE RUITER, de overwinning op de rivier de Theems. *Bij het aanschouwen dier meesterstukken van vroegeren tijd dan bevindt men zich, als het ware, op eene hoogte, van waar men de plaatsgrijpende gebeurtenis als*

in een Panorama voor oogen heeft; die gravures zijn als de schilderstukken onzer beroemdste Nederlandsche kunstenaars geene verziering, maar overeenkomstig de eenvoudig schoone natuur, waarom zij ook even als de natuur zelve de bewondering van alle bestaande geslachten tot zich trekken. En hoe meer men van die wijze van voorstelling is afgeweken, hoe hooger dezelve weder in waarde zijn gestegen.

Ik kan niet ontveinzen, dat ik bij het zamenstellen mijner Geographische Geschiedeniskaart, vele moeijelijkheden heb ondervonden, eensdeels in het onderzoeken en vergelijken van geschiedkundige werken, reis- en plaatsbeschrijvingen, anderdeels in het nazien van bijzondere kaarten van de vroegste af tot die van onzen tijd, dewijl verscheiden merkwaardige gebeurtenissen hier niet naauwkeurig vermeld, daar weder geheel achterwege gelaten, elders onder andere benamingen voorgesteld of nog oningevuld waren.

Alle deze moeijelijkheden zullen echter met den gelukkigsten uitslag bekroond worden, als mij op dezen mijnen, voor zoo veel mij bekend is, door

niemand nog ondernomen arbeid, dezelfde algemeene goedkeuring te beurt valt, welke ik met het uitgeven mijner Topografische Geschiedeniskaart van Palestina *heb mogen verwerven, en de beoefenaars der vaderlandsche geschiedenis, met deze Kaart vóór zich, daardoor eene meer geregelde localiteits-kennis der voornaamste gebeurtenissen in ons met regt beroemd Vaderland verkrijgen.*

E. Maaskamp.

Amsterdam,
26 September 1830.

HANDBOEK

TER TOELICHTING BIJ HET GEBRUIK DER

Geschiedenis-Kaart

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

---

§ 1.

INLEIDING.

Het Koningrijk der *Nederlanden*, zoo als het na de hereeniging der zeventien provinciën thans bestaat, strekt zich uit van $49\frac{1}{2}°$ tot $53\frac{1}{2}°$ noorderbreedte, en van 20° tot 25° Oostelijke lengte van het eiland *Ferro*; van het hooger gelegen zuiden loopt het grondvlak noordwaarts lager af, alwaar de rivieren haren afloop en monding in de *Noordzee* hebben. De kusten aldaar worden door hooge natuurlijke duinen, of wel, kunstmatig door sluizen en dijken tegen de hooger liggende zee beveiligd; de zuidelijke provinciën zijn meer heuvelachtig; aan derzelver buitenste grenzen vindt men belangrijke bergwerken en mijngroeven, de bodem le-

vert eene vruchtbare graanoogst, en overigens aanzienlijke kultuur van vlas en andere landvoortbrengselen op; fabrijken en trafijken zijn er menigvuldig en in een' bloeijenden staat. Ook de handel en scheepvaart zijn zeer levendig in derzelver havens.

De noordelijke provinciën, door der inwoneren nijverheid, moed en volharding aan de zee ontwoekerd, leveren, bij de voortreffelijkste weide-gronden, de rijkste veeteelt van *Europa* op, wordende jaarlijks voor eenen verbazenden schat aan boter en kaas, zoo wel binnenslands verbruikt, als naar alle oorden der wereld uitgevoerd; terwijl de ongemeen gunstige ligging voor den handel en de scheepvaart, uit hoofde der menigvuldige zeegaten, riviermonden, meren en kanalen, een verbazende uit- en invoer op en van buitenslands, van alle soorten van koopwaren te weeg brengt; en de binnenlandsche scheepvaart langs Rijn, Maas en Schelde den handel tot in het hart van *Duitschland*, en hooger doet drijven.

De menigte zeehavens ook, tevens met derzelver visschersdorpen, enz. verzekeren aan deze provinciën eene belangrijke opbrengst der visscherijen op derzelver zeeën en meren.

Zoo als het tegenwoordige Koningrijk der *Nederlanden*, volgens de grondwet, bestaat, telt hetzelve eene bevolking van nagenoeg zes millioen menschen onder het landsvaderlijk bestuur van onzen geëerbiedigden Koning WILLEM I, door wiens verstandige, alle zachte deugden en de verhevendste grootmoedigheid ten toon spreidende, regering, 's volks welvaart, op eene voorbeeldelooze wijze, bevorderd, en alle de bronnen daartoe verbeterd worden; daar Zijne Majesteit,

onder den invloed van onzer vaderen spreuk: *eendragt maakt magt*, nimmer iets onbeproefd wil laten van alles wat, door middel van kanalen, wegen, dokken, entrepôts, of door eenige maatschappelijke of afzonderlijke stichtingen en instellingen, aan handel, nijverheid, fabrijken, trafijken, landbouw, aan onderwijs, kunsten en wetenschappen, met één woord: van al wat aan de ware welvaart des volks kan bevorderlijk zijn; hetwelk alles in het kort tijdsbestek sedert onze gezegende herstelling tot zulk eenen trap van luister is opgevoerd, dat het ons van verbazing moet doen stil staan, bij het onbegrijpelijk wonder eener natie, die nog zoo kort te voren, onder den ijzeren schepter van *Europa's* overheerscher verdrukt liggende, van alles, tot zelfs van haar aanwezen als natie, van haren rang en naam op de lijst der volkeren was beroofd, — en thans met fierheid andermaal het hoofd verheffende, bij opgemelde handels- en nijverheids rijkdommen, ook wederom in het bezit is van eene geduchte land en zeemagt, en aan hare grenzen sterker vestingen heeft, dan welligt immer; eene natie die reeds sedert hare herstelling hare buitenlandsche vijanden, te lande en ter zee, met roem van dapperheid en magt, heeft bestreden, en daardoor niet weinig heeft toegebragt tot de zegeningen des vredes, welke thans *Europa* geniet; en door welke aan andere natiën te bezorgen zij zelve zich magtige bondgenooten verwierf.

Als zoodanig bestaat thans het rijk der zeventien vereenigde Nederlanden, waarbij, onder de zelfde regering van onzen Koning FREDERIK WILLEM van Oranje, als Hertog, gevoegd is de vesting *Luxemburg*, als een deel uitmakende van het Duitsch verbond.

De verdeeling van het Koningrijk, is als volgt:

NOORDELIJKE PROVINCIËN.

Groningen,	met de hoofdplaats		*Groningen.*
Vriesland,	„	„	*Leeuwarden.*
Drenthe,	„	„	*Assen.*
Overijssel,	„	„	*Zwol.*
Gelderland,	„	„	*Arnhem.*
Utrecht,	„	„	*Utrecht.*
Holland,	*Noord-*	„	*Haarlem.*
	Zuid-	„	*'s Gravenhage.*
Zeeland,	„	„	*Middelburg.*
Braband,	*Noord-*	„	*'s Hertogenbosch.*

ZUIDELIJKE PROVINCIËN.

Antwerpen,	met hoofdplaats		*Antwerpen.*
Vlaanderen,	*Oost-*	„	*Gend.*
	West-	„	*Brugge.*
Henegouwen,	met	„	*Bergen.*
Braband,	*Zuid-*	„	*Brussel.*
Limburg,	met	„	*Maastricht.*
Luik,	„	„	*Luik.*
Namen,	„	„	*Namen.*

en het

Groot-Hertogdom *Luxemburg*, hoofdplaats *Luxemburg.*

§ 2.

***AARDRIJKSKUNDIGE BESCHOUWING** in verband tot de Geschiedkunde, van den vroegsten oorsprong der* Nederlanden *af, zoo als op de* GESCHIEDKUNDIGE KAART *is uitgedrukt.*

Niet zoo als de Oostersche landen of het overige gedeelte der oude wereld, klimt de geschiedenis der *Nederlanden* naar luid der oudste berigten, overleveringen en bescheiden, tot de vroegere tijdperken, der wereld, maar alleenlijk, tot slechts een honderdtal jaren vóór de Christelijke jaartelling op. De Cimbrische vloed, die ondersteld wordt eenige jaren vroeger te zijn ingevallen, en welks geweldstroom deze gewesten vernielde en zelfs, waarschijnlijk, *Engeland* van het vaste land scheurde, moest noodzakelijk de hier gelegen lagere noordelijke landen ten eenemale van stand en aanzigt doen omkeeren, en al wat in dezelve leven en beweging had, vernietigen. Het is derhalve te denken, dat in den gewonen regel, vele Noordsche volkeren hun eigenen vaderlandschen grond verlieten, en, die deze waren blijven bewonen, allen waren omgekomen, of, met verlies van have en goed, hun leven reddende, hooger zuidwaarts optrokken; zoo als de Cimbren en Teutonen, die vroeger *Zweden*, *Denemarken*, *Noorwegen* en *Jutland* bewoonden, en nu zelfs naar *Gallie*, *Spanje* en tot naar de grenzen van

Italie verhuisden, en zoo de geheele landstreek afliepen; waarbij zij door de Romeinen derwijze vreesselijk geslagen werden, dat slechts weinigen hunner uit den strijd ontkwamen. Na deze gebeurtenissen schijnen de dus door gemelden vloed vernielde en de overigens door volksverhuizingen verlatene gewesten, eenen geruimen tijd woest en ledig te zijn gebleven. Bewijzen van de geduchte vernielingen, welke door den Cimbrischen vloed voorzeker zijn te weeg gebragt, vindt men nog in sommige provinciën, zoo als in *Vriesland*, *Groningen* en *Overijssel*, in welker veenlanden men, ter diepte van meer dan twintig voet, geheele reijen, alle eensrigtig ondergronds liggende omgeworpen boomen vindt, die, namelijk, doorgaans met derzelver kruin zuid-oostelijk, met den wortel, echter, noord-westelijk zich uitstrekken.

Op dezen grond dan vangen de oudste schrijvers hunne geschiedverhalen aan met de aankomst van een volk, de Batten genaamd, dat oorspronkelijk zijne woonplaats had aan de rivier, die tegenwoordig in het Hessische, den naam *de Eder* draagt; en welk volk, waarschijnlijk door deszelfs naburen, of andere aan hetzelve vijandige volkeren, van op deszelfs geboortegrond verdreven zijnde, den *Rijn* kwam afzakken, en zich aanvankelijk in de Betuwe, tusschen de *Maas* en den *Rijn* neêrzette, en vervolgens over een gedeelte van *Gelderland*, *Kleef*, *Utrecht* en *Holland* zich uitbreidde; ook kwamen, in deze eeuw van volksverhuizing, behalve de vroeger gemelde noordsche volkeren, Cimbren, en Teutonen, nog andere volksstammen uit *Duitschland*, op dezelfde wijze den *Rijn* af; deze vestigden zich in onderscheidene volksstammen in *Belgie*, en door hun grooter getal verdrongen

zij welligt de eerstgemelden. De voornaamste dezer volksstammen waren de *Treviriërs*, in het land van *Trier* en *Luxemburg*, de *Nerviërs*, aan de *Sambre* en *Maas*, bewesten de zoo evengemelden; de *Eburonen*, aan de *Maas* bij *Luik*; de *Menapiërs*, bewesten de *Schelde*, naar de *Maas* en *Waal* tot aan de *Maas* bij *Venlo*; de *Morijnen* in een gedeelte der kusten tot *Yperen*, *Doornik*, en vervolgens in *Vlaanderen* naar de rivier de *Rupel*; tusschen de Menapiërs en de Eburonen bestond noch een zeer talrijk volk, de *Atuatikers*, die afstammelingen van de Cimbren en Teutonen waren (*); de *Ambivarieten*, tusschen *Antwerpen*, *Bergen op den Zoom*, *Breda* en den *Bosch*; en eindelijk de *Friesen*, die een Noordsch volk waren, verder noordwaarts zich tot *Jutland* uitstrekkende. Dit zijn de voornaamste der gezegde volksstammen, en als zoodanig op de Geschiedkundige Kaart door ons aangewezen. Behalve deze bestonden er, volgens CÆSAR en TACITUS, wel een vijfentwintig-tal onderscheidene kleine volksstammen, (†) die aan de grootere en sterkere onderworpen waren, en die vervolgens, in den eenen heerschenden stam met de overigen zijn zamengesmolten, of naderhand door de Romeinen, en Galliërs overwonnen en ingelijfd, of als derzelver bondgenooten werden aangenomen.

De aankomst van alle deze volkeren kan gesteld worden in de 100 jaren, die onze gewone tijdrekening voorafgingen. Niet lang na deze aankomst ves-

---

(*) *Caesar*, lib, 2, cap. 29.

(†) Zoo als de Ceutronen, Grudiërs, Levakers, Pleumosiërs, Gorduniërs, enz. enz. enz. *Caesar*. lib. 5: dap. 39.

tigden zich in deze gewesten de Romeinen, die geheel *Germanie* (Duitschland) wilden innemen. Met dezen tijd begint derhalve de eigenlijke Nederlandsche geschiedenis, en is deze van dat tijdperk af aan in onze *Geschiedeniskaart* begrepen geworden, waarbij die aanmerkelijke gebeurtenis, namelijk de eerste vestiging der Nederlandsche volken, onder den naam van Belgen en Batavieren, (welken naam nu alle die van Gallischen of Germaanschen oorsprong zaamgesmolten volksstammen aannamen), ter meerdere verduidelijking in eene chronologische lijst wordt aangewezen, en met alle de daarop gevolgde merkwaardige voorvallen tot op het tegenwoordige jaar 1830 wordt vervolgd, tevens met de daarmede in betrekking staande plaatselijke gelegenheden en alle verdere daarbij belangrijke bijzonderheden, die door middel van vignetten en miniatuur-afbeeldingen (van land-of zeegevechten, innemingen van steden, krijgsdaden, enz.) en van verdere karacteristieke teekenen, (aanwijzende de voornaamste uitvindingen, roemrijke burgerlijke daden en bedrijven), met vermelding van het jaargetal, de provincie, de plaats enz; door welke vignetten en teekenen iedere gebeurtenis of merkwaardigheid aanschouwelijk wordt voor oogen gesteld, zoodat men, bij het lezen der Geschiedenis, den oorsprong en verderen loop van iederen zoodanigen trek derzelve nagaan, en, zoo doende, de Geschiedenis als *aanschouwelijk*, en, als 't ware, in tastbaar verband met plaats en tijd, in haar wezen en in haren verderen loop beoefenen kunne; van welk alles, het gemis tot heden het groote struikelblok was, tot het verkrijgen eener grondige, wel gevatte en daarom in het geheugen blijvende historische kennis,

***TIJDREKENKUNDIGE BESCHOUWING**, met opzigt tot den oorsprongstijd der Nederlandsche Geschiedenis, van hetwelk de Gebeurtenissen en Merkwaardigheden, op de* GESCHIEDKUNDIGE KAART *eenen aanvang nemen.*

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar der wereld. 3900	De Batavieren in Germanie wonende aan de rivier de Eder, in het tegenwoordige Hessische en Waldecksche, komen den Rijn af, en vestigen zich tusschen den Rijn en de Waal in de Betuwe, destijds het Eiland der Batavieren genoemd.	Gelderl., Utr. en Holl. jaarget. 3900 Bij Wijk te Duurst. volk en hutten tot Batenburg.
3900	De Friesen komen van de noordelijke kusten, waar zij zich met andere volksstammen tot Jutland uitstrekten, en zich van Groningen en Vriesland tot in Noordholland nederzetten.	Vriesl., Groning. en N. Holland; jaarg 3900. Bij Leeuwarden volk en hutten.
3900	Menapiërs over de Schelde, beneden de Rupel en door Noord-Braband tot over de Maas bij Venloo.	Prov. N. Brab., Oostvlaanderen; naam en jaarg. 3900. Bij Eindhoven volk en hutten.
3900	Ambivarieten tusschen Antwerpen, Bergen op Zoom, Breda, 's Hertogenbosch.	Prov. N. Brab., naam en jaarg. 3900, ten Zw. van Breda: volk en tenten.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar der wereld.		
3900	Atuatikers van de rivier de Sambre tot aan de Dijle, tusschen de Menapiërs, Nerviërs, Eburonen en Morijnen, langs de Schelde.	Prov. O. Vlaanderen, Z. Brab., naam en jaarg. 3900. Bij Geraardsbergen volk en hutten.
3900	Eburonen van de Maas bij Luik, tot beneden naar de rivier de Dijle.	Prov. Luik; naam en jaarg. ten W. van Luik volk en hutten.
3900	Treviriërs in Luxemburg en het land van Trier; een talrijk volk.	Prov. Luxemb. en Trier, naam en jaarg. Bij Bastogne volk en hutten.
3900	Morijnen van de grenzen bij Iperen langs de zeekusten, een volk van Gallischen oorsprong.	Prov. O. en W. Vlaanderen, naam en jaarg. Bij Iperen volk en hutten.
3946	Julius Caesar komt, na zijne voltooide overwinningen, uit Germanie in de Nederlanden; terwijl daarentegen de volksstammen aldaar zich in het zuide tegen hem vereenigen. Na met dapperheid en veelal met goed gevolg en zegevierend de magt der Romeinen wederstaan te hebben, trekken zij omstreeks dezen tijd over de Sambre, en tasten de legerplaatsen der Romeinen aan, welken zij daaruit verdrijven en op de vlugt jagen. Eindelijk echter worden zij, na een' dapperen en standvastigen tegenstand, door Caesar met eene groote krijgsmagt geheel verslagen, zoodat *zestig duizend* mannen van hun volk daarbij sneu-	Prov. Namen en Henegouwen. Gevechten.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar der wereld.	velden, en slechts een gering aantal den strijd ontkomt.	
3946	Julius Caesar, na genoegzaam in Belgie de volksstammen verdreven en uitgeroeid te hebben, komt aan de Waal en Maas, en verslaat de Tenkteren (een volk uit Duitschland, van gene zijde van den Rijn, die dat gedeelte van het land der Menapiërs, na dezen verjaagd zijnde, in bezit hadden genomen), derwijze, dat er slechts weinigen van hen de algemeene slagting ontkwamen.	Prov. N. Braband; Woudrichem tegen over Gorkum. Gevechten.
3946	De Batavieren of noordelijke Nederlandsche volkeren gaan, nadat Julius Caesar de zuidelijke Nederlandsche Bondgenooten aan de Romeinen onderworpen heeft, hunne grenzen bereikende, met de Romeinen een traktaat van alliantie aan, en helpen hun Britannica veroveren, nadat zij op de Britten eene roemrijke overwinning hebben behaald.	Brittannie. Zie de Wereldkaart. N°. 2.
na J. C. 12	Claudius Drusus, Romeinsch veldheer onder keizer Augustus, vereenigt, door het graven van een kanaal, den Rijn met den IJsel, bedijkt de regterzijde van de eerstgemelde rivier, en legt in het land eenige sterkten aan, waaronder Drususburg (thans Doesburg).	Prov. Gelderland. Merkw.
15	Het Huis te Britten gesticht.	Prov. Z. Holl., aan de monding van den Ouden Rijn. Merkw.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
15 en 16	De Batavieren gaan, onder den Romeinschen veldheer Vitellius, langs de Zuiderzee door Vriesland, met twee keurbenden naar de Eems, doch worden onderweg door een' vreesselijken storm en zware overstrooming overvallen, waardoor velen verdrinken en ellendig omkomen. De overigen redden zich, doornat, op eene hoogte bij Leens, en brengen de nacht aldaar zeer kommerlijk door. Van hier worden zij door de niet minder beschadigde vloot van Germanicus afgehaald en geborgen.	Prov. Groning. Volk en vloot.
16	De vloot van Germanicus, uit ongeveer duizend galeijen bestaande, vertrekt, na zijne overwinning aan de Wezer en Elve, van de Eems naar het eiland der Batavieren terug, doch worden aan de kusten der Noordzee door een' fellen storm overvallen; waardoor eene menigte van hen verongelukken en aan kusten en eilanden stranden, terwijl anderen de Noordzee indrijven en in een' deerlijken toestand in Brittanje en Engeland aankomen.	Prov. Groning. Noordzee. Eilanden en verstrooide schepen.
28	Eerste opstand der Friesen tegen de Romeinen, onder Ulennius, ter oorzake van zware schattingen en slavernij, aan vrouwen en kinderen opgelegd. Zij belegeren hunnen landvoogd in eene sterkte, van welke zij, bij de aankomst der gezamenlijke krijgsmagt van den veldheer Apronius, opbreken, het	Prov. Vriesl. Gevechten.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
	Romeinsche leger geheel verslaan, en bij het woud van Baduhenna grootendeels afmaken. De Romeinen namen hierover geene wraak.	
44	Corbula maakt, onder keizer Claudius, een verbond met de Friesen, en bouwt aldaar eene sterkte. Dit is de oorsprong van de stad Groningen.	Prov. Groning. Merkw.
69	De Batavieren, door de Romeinsche prefekten onderdrukt, geplunderd en mishandeld, beginnen den opstand tegen Vitellius, onder Claudius Civilis; de Kaninefaten, een volk ten noorden van hen aan de kusten van Zuid- en Noordholland wonende, onder hunnen veldheer Brinio, en de Friesen na den dood van keizer Nero; zij overmeesteren twee Romeinsche legerplaatsen en verdrijven dezen uit hun land.	Noordelijke Prov. Gelderl., Holl. en Vriesl., aangewezen door volk en hutten tusschen 69, Kaninefaten en Zuid-Holland.
69	Civilis verslaat de Romeinen aan den Rijn, en 24 Romeinsche schepen, met Bataafsche roeijers bemand, gaan tot hem over, als ook andere Bataafsche keurbenden van het Romeinsche leger; de overigen wijken naar de Romeinsche legerplaats Castra Vetera bij Xanten. Acht Bataafsche keurbenden, te Bonn aan den Rijn naar Rome bestemd, verslaan de Romeinen, die hen willen tegenhouden, en komen bij Civilis te Vetera. Vele andere volken vallen hem toe, en leggen	Xanten, Kleefsl., Bonn, Pruissische legerplaats aan den Rijn. Legerplaatsen en gevechten.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
	den eed van getrouwheid aan den keizer Vespasianus af.	
69	Civilis bestormt nu de sterke legerplaats der Romeinen te Xanten, maar wordt tweemaal met groot verlies afgeslagen. Vervolgt het beleg dier plaats.	Kleefsland in Pruiss. Belegering. Gevechten.
69	De Romeinen onder hun veldheer Vocula met een nieuw leger niet tegen Civilis durvende optrekken, nemen hunne legerplaats te Gelduba, thans Gelb, hoeger aan den Rijn. Civilis wil hen met een gedeelte van zijne magt overvallen; hij ontmoet halverwege, bij de regter legerplaats Asciburgium (thans Asburg), de Romeinsche krijgsmagt, die genoegzaam geheel verslagen wordt. Vocula ontvangt op dit oogenblik de Vaskonsche hulpbenden, en tast de bondgenooten aan, die allen in een' bloedigen veldslag omkomen; waarbij alleenlijk hunne ruiterij zich redden kan. Vocula overvalt hierop de bondgenooten bij de belegering van Castra Vetera, waar Civilis in groot levensgevaar komt, en Vetera ontzet wordt.	Pruissen aan den Rijn. Legerplaats te Asburg en gevecht.
69	Civilis belegert op nieuw Vetera. De Romeinen trekken, uit gebrek aan leeftogt, naar hunne legerplaats Novisium (thans Nuis) terug. Civilis en de bondgenooten maken zich meester van hunne mondbehoeften en	Pruissen aan den Rijn. Veroveringsteeken. Gevechten met ruiterij voor Novisium.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	veroveren hunne legerplaats Gelduba. Een gevecht met de ruiterij voor Novisium loopt ten nadeele van de Romeinen af. De Romeinen slaan tot muiterij over; zij vermoorden Hordeonius en Flaccus, terwijl Vocula zich door de vlugt redt.	
70	Na den dood van Vitellius valt Civilis den Romeinen en den nieuwen keizer Vespasius af; hij maakt een verbond met de veldheeren Classicus, Tutor, Sabinus, van de Trevieren, Lingonen, Galliërs en andere volken en Agrippina's Bouwstad (thans Keulen). Na eene langdurige belegering en vreesselijken hongersnood, geeft Castra Vetera zich over; al de legerplaatsen der Romeinen worden uitgeroeid en verbrand. De verbondenen willen het rijke Agrippina plunderen, doch zulks wordt hun door Civilis belet. Zij reiken geschenken en landen aan hem en de godin Velleda uit, en gaan tot het bondgenootschap over.	Pruissen aan den Rijn: Castra Vetera. Keulen. Veroveringsteeken.
70	Claudius Labeo stuit Civilis met eenige verzamelde volkeren, als Betusiërs, Tongren en Nerviërs. Er ontstaat een gevecht tusschen hen aan de Maas bij Mastricht. Labeo neemt de vlugt en de gemelde volkeren vereenigen zich met Civilis.	Prov. Limburg. Gevechten.
70	Petilles Cerialis komt als bevelhebber met acht keurbenden van Rome, waarbij zich nog	Trier, Pruissen. Gevecht en legerplaats.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	anderen voegen, terwijl vele Trevieren en anderen wederom tot hen overloopen. De veldheer der bondgenooten, Valentinus, verschanst zich sterk te Rigodulum aan de rivier de Moezel, beneden Trier; maar zij worden door Cerialis geheel verslagen. Valentinus en andere Belgische bevelhebbers worden gevangen genomen, en Trier, de bouwstad der Trevieren, valt in handen der Romeinen.	
70	Civilis en Classicus willen de Romeinen in hunne legerplaats overvallen; zij maken zich meester van de stad, en trekken over de brug naar den anderen oever der Moezel om de vlugtelingen te vervolgen. Cerialis verzamelt hen weder, en stuit met eene keurbende de overwinnaars, waarna de op hunne beurt in hunne legerplaats geheel verslagen wordende Agrippiners, nu tot de Romeinen willen overgaan.	Trier. Pruissen. Gevecht en Legerplaats.
70	Civilis Agrippina (Keulen) verlaten hebbende, trekt, met meer Germanen versterkt, naar Vetera, en rigt aldaar in een laag en moerassig land eene legerplaats op, welke hij door middel van eenen dijk in den Rijn onder water zet; doch zij worden spoedig door Cerialis achterhaald en aangetast. De Romeinen worden in het water door de Germanen verslagen. Civilis wil zijne overwinning vervolgen, en stelt zich in slagor-	Kleefsland, nu Pruissen. Legerplaats, gevechten. Noord-Braband, Troepen.

Tijd-rekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	de, maar wordt door de Romeinen, welke versterking hadden bekomen, nadat zij ten gevolge der verraderij eens overloopers, door dezen in den rug aangevallen waren, na een zwaar gevecht, geheel verslagen. Civilis wijkt naar de stad der Batavieren (Batavodurum, waarschijnlijk - Batenburg), en steekt die in den brand. Hij wijkt naar het eiland der Batavieren. De veldheeren Tutor, Classicus en anderen, trekken terug over den Rijn.	
70	Met eenige benden versterkt, tast Civilis in het bovenste gedeelte van het eiland de Romeinsche legerplaatsen aan, als Arenacum (Aart of Arnhem), Batavodurum Vicus (Wijk bij Duurstede), Grinnes (Rhenen), Vada (Waardenburg of Wageningen); maar zij worden, na eenige voordeelen behaald te hebben, door de Romeinen geslagen. Civilis redt zijn leven door over den Rijn te zwemmen.	Prov. Gelderland, legerplaatsen.
70	De Romeinsche scheepsmagt wordt door de Germanen bij nacht op den Rijn aangevallen; de hoofdgalei van Cerialis en anderen wordt overmeesterd, en tot een geschenk aan de godin Velleda, de rivier de Lippe opgevoerd. Verscheiden scheepsgevechten hebben aan de monden van de Maas en den Rijn, tusschen Civilis en de Romeinen plaats.	Pruissen Rijn boven de Lippe. Prov. Holl. bij Gork. scheepsgevechten.

Tijd-rekenkund ge orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C. 70	Cerialis plundert en verwoest het eiland der Batavieren, hetwelk naderhand overstroomd en verlaten wordt. Cerialis biedt Civilis, bij een mondgesprek, hetwelk zij op eene afgebroken brug te zamen houden, vrede en vergiffenis aan, erkennende de Batavieren als *vrije bondgenooten* der Romeinen, zonder oplegging van schatting, maar enkel onder de verpligting van aan deze laatstgenoemden hulptroepen te leveren.	Prov. Gelderl., aan den IJssel eenig volk.
12	Keizer Adrianus sticht het Forum Adriani (Markt van Adrianus), voor den koophandel, bij Voorburg.	Provinc. Zuid-Holland. Merkw.
183	Alphen (Albiniana) eene legerplaats der Romeinen, aldus genoemd naar Clodius Albiniaansch veldheer.	Prov. Z.-Holl. Legerplaats.
196	Roomburg bij Leijden, eene wapenplaats van de vijftiende keurbende der Romeinen, onder M. A. Antoninus, den zoon van keizer Severus.	Prov. Z.-Holl. Legerplaats.
358	De Franken, Saliërs, Chamaven en Saksen, die beurtelings in Batavia vallen, worden door keizer Julianus beteugeld, en blijven aldaar gedeeltelijk wonen (voornamelijk te Sassenheim), ten gevolge van een verdrag met de Romeinen. De naam Batavieren gaat hierdoor allengs verloren.	Prov. Z.-Holl. Merkw.
443	De Frankische koningen vestigen den zetel hunner regering in Doornik.	Provincie Henegouwen. Koninkl. Kroon.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
658	Begga en Geertruid stichten de orde der Bagijnen, en eene kapel te Geertruidenberg.	Prov. N.-Braband. Merkw.
690	De put te Heilo, tot den christelijken Doop bestemd, gegraven door den bisschop Willebrord.	Prov. N.-Holl. Merkw.
695	De Friesen onder koning Radboud en anderen, willen de Evangelische godsdienstleer stuiten, doch worden onder Pepijn bij Wijk te Duurstede geheel verslagen.	Prov. Utrecht. Gevechten.
716	Radboud koning der Friesen, en Raganfried, gaan met hunne schepen den Rijn op tot bij Keulen, waar Karel Martel, koning der Franken, in een bloedig gevecht, geheel door hen verslagen wordt, waarbij schier alle zijn troepen om het leven kwamen, en de koning zelf, met behulp van de duisternis der nacht, dit bloedbad ontsnapte.	Duitschland aan den Rijn. Gevechten.
716	Karel Martel eene nieuwe krijgsmagt vergaderd hebbende, verslaat de zegevierende Friesen geheel bij Stavelo, met dat gevolg, dat de overblijvenden huiswaarts aftrekken.	Provinc. Luik. Gevechten.
719	Willebrord tot bisschop van Utrecht verkoren, zijnde de eerste bisschop van die provincie.	Prov. Utrecht. bisdom.
719	Radboud, de bekende koning der Friesen, wil Christen worden en zich laten doopen.	Prov. Noord-Holland. Kon. Kroon.
719	Koning Poppo, zoon van Radboud, in eenen opstand tegen Karel Martel, wordt door eene landing aan het Borndiep, tusschen Oostergo en Westergo, in slagorde geheel	Friesland. Gevechten.

Tijdtekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	verslagen; hij zelf sneuvelt in den hardnekkigen strijd, en geheel Friesland wordt door de Franken verwoest en ten onder gebragt.	
754	Bonifacius, bisschop van Utrecht, bij Dokkum het Christelijk geloof predikende, en, met eenige gewapende magt vergezeld, doopende, wordt door de Friesen overvallen, en wreedelijk vermoord.	Prov. Vriesland. Graftombe, eenig volk.
777	Het Valkenhof te Nijmegen, nieuw gebouwd door Karel den grooten.	Prov. Gelderl. Keiz. kroon.
779	De Saksen verwoesten Friesland, te vuur en te zwaard. Zij verbranden Deventer, benevens de christenkerk, welke een Engelsch priester, Liafwin, aldaar gesticht had.	Prov. Overijssel. Gevechten.
810	De Deenen en Noormannen, onder hunnen koning Heriold, vallen met hunne drie onderscheidene vlooten in Vriesland, en verwoesten, plunderen en verbranden dit en andere gewesten.	Provinc. Friesland. Gevechten; vlooten.
837	De Deenen landen in het Eiland Walcheren, waar Eggard, graaf van Walcheren, en Hemming die hun tegenstand doen, sneuvelen. Zij verwoesten, plunderen, en verbranden alles, ook Antwerpen en Holland.	Prov. Zeeland. Vloot en volk.
881	Nieuwe invallen der Noormannen, onder de koningen Godefrid en Sigefrid; zij verwoesten, plunderen en vernielen alles te vuur en te zwaard. Te Nijmegen wordt het keizerlijk paleis in den brand gestoken. Zij varen	Prov. Limburg. Legerplaats.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	de Maas op tot Elslo, even beneden Mastricht, waar zij zich verschansen; na ijsselijke verwoestingen aangerigt te hebben, gaan zij naar Mastricht, Luik, Keulen, Bonn, Trier, Deventer, Doesburg en andere plaatsen. Zij brengen al hunnen buit in hunne legerplaats. Hier worden zij door den keizer met een aanzienlijk goed en landerijen afgekocht.	
884	De Deenen en Noormannen dringen verder in de Bataviscbe gewesten, en zelfs in Duitschland tot aan de rivier de Moezel door; zij vestigen zich te Wijk bij Duurstede; hun koning Heriold neemt het Christen-geloof aan, en regeert over het geheele Frankische rijk.	Prov. Utrecht. Kon. kroon.
885	Heriolds zoon, Godefridus, na zich in zijns vaders plaats te hebben gesteld, bedwingt de zich verzettende Friesen, en doet hen met stroppen om den hals gaan; maar hij wordt vervolgens door de dappere en standvastige Friesen geslagen, en door graaf Everhard in de Betuwe om het leven gebragt, waarna het land geheel en al van de overweldiging der Deenen en Noormannen wordt verlost.	Prov. Gelderland. Gevechten.
891	Groote slagting onder de Noormannen door den Frankischen koning Arnold bij Leuven, waarbij zij ruim 100,000 man verliezen.	Provinc. Zuid-Braband.
992	Karel de Eenvoudige, koning van Frankrijk, verheft, in zijn hof Pladella bij Bladel en	Prov. Noord-Braband. Kon. kroon.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
	Neterzel, Derk tot eersten graaf van Holland, onder den naam van graaf Derk I.	
923	Derk I., graaf van Holland, sticht het nonnenklooster te Egmond, en wordt aldaar begraven.	Prov. Noord-Holl. Merkw.
924	Derk II., graaf van Holland, verslaat de Friesen bij Rijnsburg.	Provinc. Zuid-Holl. Gevechten.
925	Inval der Hunnen. Zij verwoesten Vriesland en Gelderland; doch men gaat met hun een verdrag aan. Overblijfsels der Hunnen. Schansen tusschen Arnhem en Wageningen.	Gelderland. Merkw.
936	De Friesen en Saxers vestigen zich te Vollenhoven, in de vijfde eeuw. Balderik, bisschop van Utrecht, bouwt aldaar een sterk slot (936), en houdt aldaar zijn verblijf, als ook velen der opvolgende Bisschoppen. Jurrian Schenk, stadhouder van keizer Karel de vijfde, bouwt hier een tweede slot, en houdt aldaar zijne residentie, als ook de hem opvolgende stadhouders, Graven van Megen, van Aremberg en Rennenberg. Het eerste bestaat nog gedeeltelijk in zijnen omtrek.	Prov. Overijss. Merkw.
993	Graaf Arnoud wordt te Winkelmade, tusschen Medenblik en Colhorn, door de Friesen geheel verslagen.	Prov. Noord-Holl. Gevechten.
1005	De stad Thiel wordt door den inval der Noormannen verwoest.	Prov. Gelderland. Merkw.
1039	Graaf Derk III. sticht Dordrecht, te voren Durfos, als eene vesting en tolhuis.	Provinc. Zuid-Holland. Eeret. en merkw.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen en Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C. 1047	Derk IV. verslaat en overwint, met kleine en ligte vaartuigen, de vloot van keizer Karel III. voor Vlaardingen; herneemt Dordrecht en sterft aldaar aan eene doodelijke wonde.	Provinc. Zuid-Holl. Scheepsstrijd. Merkw.
1061	Graaf Floris I. wordt, na eenen zegevierenden veldslag onder eenen olmboom rustende, met een groot aantal der zijnen, om het leven gebragt.	Prov. Gelderland. Merkw. Gevechten.
1082	Graaf Derk V. overwint, in een scheepsgevecht, voor IJsselmonde, den Utrechtschen bisschop Koenraad, en bemagtigt het slot te IJsselmonde.	Provinc. Zuid-Holl. Scheepsgevechten.
1137	Graaf Floris de Zwarten, broeder van graaf Derk de VI., wordt door verraad van de heeren van Arendsberg en van Kuik buiten Utrecht vermoord.	Prov. Utrecht. Grafel. teeken.
1138	Herbert, bisschop van Utrecht, neemt, na het bestormen der kerk, Groningen in, en maakt zich van die stad en van Drenthe meester.	Prov. Groning. Jaargetal.
1138	Otto van Benthem, zwager van Graaf Derk de VI, valt in Drenthe, doch wordt door den bisschop geslagen, na eene groote slagting, en hij zelven gevangen genomen en naar Utrecht vervoerd.	Prov. Drenthe. Gevechten.
1138	Graaf Derk de VI, brengt door beleg Utrecht in gevaar; de bisschop, wien de wereldlijke magt tegen hem ontbreekt, gaat in plegtigheid met zijn geestelijken, met een boek in de hand uit de stad, om hem den	Utrecht. Bisschoppel. stad.

Tijd-rekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen en Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	ban voor te lezen. Graaf Derk gaat barrevoets en blootshoofds aan den bisschop vergiffenis vragen.	
1165	Graaf Floris III. wordt in den Elsas, in een ongelukkig gevecht, geslagen en gevangen genomen en zit te Brugge 2 jaar gevangen.	Provinc. West-Vlaanderen. Graafl. teeken.
1166	Graaf Floris wordt na zijne terugkomst door de Westfriezen bij Schagen geheel verslagen, nadat in den tijd zijner gevangenis de Haarlemmers, Schagen en de Friezen, Alkmaar te vuur en te zwaard vernield hadden. Alkmaar nu weer en andere plaatsen verbrand en geplunderd.	Prov. Noord-Holl. Schagen.
1203	Graaf Derk VII. wordt door den bisschop van Utrecht en den hertog van Lotharingen bij Heusden verslagen en gevangen genomen, en doet bij zijn ontslag, afstand van de stad Dordrecht.	Prov. Noord-Brab. Gevecht.
1204	Bloedige twist, roof, plundering en moord der meeste steden in Holland en Utrecht, tusschen graaf Lodewijk van Loon, gehuwd met vrouw Ada, en de bisschoppen van Luik en Utrecht, Hertog van Limburg, de markgraaf van Namen aan zijne zijde, en graaf Willem den I. met de Kennemers, en daarentegen nog door de Vlamingers in Zeeland aangevallen, waar hij met levensgevaar ontkomt. Eindelijk na veel gevechten, en door van veel hollandsche edelen bij het innemen van Leyden, gaat het leger van	Prov. Zuid-Holl. Gevechten.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
	graaf Lodewijk van schrik op de vlugt, en laat alles tot buit; waarna hij een verdrag met hen sloot, en graaf Willem I. van Holland, leenman van den Bisschop van Utrecht werd.	
1213	Gravin Ada, op den Burg te Leyden belegerd, geeft zich over; wordt in eene gevangenis op Texel gebragt en verder naar Engeland vervoerd.	Prov. Zuid-Holland. Graafl. Teekenen.
1218	Na eenige overwinningen op de Franschen, verliest graaf Willem I. den slag bij Bouvines, en wordt aldaar met velen zijner graven en edelen gevangen genomen en niet dan na het betalen van een aanzienlijk losgeld ontslagen.	Prov. Namen. Gevechten.
1220	Graaf Willem I. van Holland, doet met eene aanzienlijke magt eenen kruistogt naar Egypte en verovert Damiate, van welke stad hij de zilveren klokjes aan de stad Haarlem ten gedenkteeken schenkt.	Prov. Zuid-Holland. Eert.
1226	De Bisschop van Utrecht wordt bij Coeverden door de Drenthenaars, met behulp van graaf Gerard van Gelder, onder hunnen slotvoogd Rudolf, geheel verslagen, met verlies van zijne leger-behoeften en schepen in de Rivier de Vecht; bij welk gevecht de Bisschop en zijn broeder gedood werden.	Prov. Drenthe. Gevechten.
1248	Graaf Willem II. van Holland neemt Aken in, en wordt aldaar als roomsch koning gekroond.	Rijksstad Aken, grenzen, Prov. Limburg. Kon. Overw. sted.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1250	Jacob van Maerlandt, oud Nederlandsch dichter te Damme.	Prov. West-Vlaanderen. Eerteeken.
1252	Vrouw Margareet doet, onder bevel van haren zoon Guij, met eene sterke magt van Vlamingers en andere naburige volkeren, een' inval in Walcheren, doch wordt door graaf Floris, koning Willems broeder, na hare landing, onverhoeds overvallen, en, na eene groote slagting, graaf Guij zelve gevangen, hare schepen en bagaadje veroverd, en de overigen, na verbeden lijfsgenade, naar huis gezonden.	Prov. Zeeland. Landing, schepen, gevechten.
1257	Graaf Willem II., roomsch koning, wordt in een ongelukkig gevecht, bij Hoogwoud, geslagen, en sneuvelt op het ijs.	Prov. Noord-Holl. Gevechten.
1282	Graaf Floris V. wil de West-friezen onderwerpen; levert hun verscheiden bloedige gevechten, in den omtrek van Alkmaar en Heilo, waar vele voorname Hollandsche ridders sneuvelen. Eindelijk landt graaf Floris met eene Hollandsche en Zeeuwsche vloot bij Wijdenis en Schillinkhout, waar de Friezen, na viermaal geslagen te zijn, overwonnen, en hunne vlugtelingen gedood of gevangen worden. Graaf Floris wordt het lijk van zijnen vader aangewezen, hetwelk hij te Middelburg ter aarde laat bestellen. Nadat hij de Friezen, geheel ten onder heeft gebragt, laat hij vier sterkten met bezettting in hun land leggen.	Prov. Noord-Holl. Schepen en krijgsvolk.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1288	Groote overwinning door Jan I., hertog van Braband, met eene geringe krijgsmagt, te Woeringen, aan den Rijn, behaald op den Aartsbisschop van Keulen, waarbij deze, benevens hertog Reinoud van Gelderland, graaf Adolf van Nassau en andere aanzienlijke personaadjen worden gevangen genomen.	Rijn bij Keulen. Gevechten.
1295	De Vlamingers doen een' inval in Zeeland; doch worden in Zuid-beveland derwijze geslagen, dat meer dan 1000 man, die hunne schepen niet konden bereiken, verdronken, terwijl de overigen gevangen en gedood worden.	Prov. Zeeland. Schepen en gevechten.
1295	Koning Eduard van Engeland verleent aan de Hollanders de vrije haringvangst op de Engelsche kust.	Engelsche kust bij Yarmouth. Haringbuizen.
1296	Floris V. wordt door zijne edelen gevangen genomen, die hem op het slot van Muiden brengen, om hem naar Engeland te vervoeren; zij worden vervolgd en hij nabij Naarden vermoord.	Prov. Noord-Holland. Merkw.
1296	Het slot Kronenburg bij Loenen ingenomen, en G. van Velsen benevens de overige daarin gevlugte edelen gestraft.	Prov. Utrecht. Merkw.
1297	Willem, Bisschop van Utrecht, wil zich bij den dood van graaf Floris meester maken van Holland, neemt Muiden in, en predikt eenen kruistogt tegen graaf Jan I. en de Hollanders. Doch zijne vloot, waarmede hij in Waterland wilde landen, wordt door	Prov. Noord-Holland. Zeegevecht.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
	de Kennemers en Waterlanders voor Monnikendam geheel verslagen, zoo dat de Bisschop ter naauwernood met een ligt vaartuig ontkomt, en in Overijssel aanlandt.	
1297	Jan de I., graaf van Holland, slaat de Friezen, die na den dood van zijnen vader weder in opstand geraakt waren, en alle sloten en sterkten geslecht hadden. Te Vroone en Ouddorp bij Alkmaar, werden wel drie duizend van hen op de plaats gedood. De West-friezen, worden nu geheel in Holland ingelijfd.	Prov. Noord-Holl. Gevechten.
1299	Wolferd van Borselen, een Zeeuwsch edelman, te voren van de partij van G. van Velsen; wordt door den invloed van koning Eduard van Engeland, voogd van graaf Jan, zoon van Floris de Vde 1297; waardoor Jan van Avennes, die der partij van Frankrijk toegedaan was, met zijnen aanhang verdreven wordt. Wolferd beheerscht den graaf en wil hem zelfs naar Zeeland vervoeren. Hij berokkent zich hierdoor den haat der Hollandsche edelen en van het volk, en wordt in 1299 te Delft door het gemeen op eene allerwreedste wijze vermoord. Jan van Avennes, neef van graaf Jan I. wordt nu voogd van den graaf en vaardigt een streng bevel tegen de moordenaars, en de partij van graaf Floris V. uit.	Prov. Zuid-Holland. Merkw.
1301	Willem, Bisschop van Utrecht, valt met eene	Prov. Utrecht. Merkw.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	gewapende magt in Amstelland en verwoest Woerden te vuur en te zwaard; doch wordt door de Hollandsche edelen tusschen Woerden en Utrecht verslagen, waarbij Bisschop Willem zelf sneuvelt.	
1302	Philippus, koning van Frankrijk, en graaf Robert van Artois, worden met hun leger totaal bij Kortrijk, aan de rivier de Leije, door de Vlamingers verslagen, waarbij graaf Robert en andere voorname edelen en ridders, benevens 15 à 20000 van hun volk omkomen.	Prov. Westvlaanderen. Kortrijk. Gevechten.
1303	De turf door de Franciskaner monnikken van het klooster te Giethoorn, het eerst uitgevonden, en tot branstof gebruikt.	Prov. Overijssel. Uitv.
1303	De Vlamingers doen met hunne vloot een' inval in Zeeland, onder jonkheer Guij, bij afwezigheid van graaf Jan II. De Hollandsche vloot wordt geslagen, als ook het overige van hun leger op Walcheren. Middelburg wordt bij beleg door hen ingenomen, maar voor Zierikzee worden zij terug gedreven. Guij vertrekt hierop met het overschot der vloot naar Holland, en loopt in de Maas binnen.	Zeeland. Gevechten te land en ter zee.
1304	Jonkheer Willem, zoon van graaf Jan II, landt wederom met zijne vloot in Duiveland, maar wordt door eenen hoop Vlamingers overvallen, waarbij vele voorname Hollanders sneuvelen. Bisschop Guij van Utrecht wordt gevangen, en jonkh. Willem bergt zich ter naauwernood in Zierikzee.	Prov. Zeeland. Gevechten. Vloot.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1304	Guij komt met zijne vloot bij Geervliet op de Maas. Gansch Zuid-Holland onderwerpt zich aan hem, behalve Dordrecht en Haarlem. Utrecht wordt ook door hem ingenomen. Jan II. hertog van Braband valt in Holland, neemt Geertruidenberg in, maar wordt voor Dordrecht terug gedreven, en naderhand bij Waalwijk geslagen, waarop hij naar huis trekt.	Prov. Noord-Braband. Gevechten.
1304	Witte van Haamstede, natuurlijke zoon van graaf Floris de V., landt te Zandvoort met een schip, en brengt de steden tegen de Vlamingers in opstand; en stuit haar bij het Mannenpad. Na eenige voorvallen verlaten zij Zuid-Holland en Utrecht, die dus van de overheersching der Vlamingers geheel verlost worden.	Prov. Zuid-Holland. Schip bij Zandvoort. Pronknaald. Merkw.
1304	Moorddadige twee daagsche veldslag tusschen den Franschen onderkoning Philips en de Vlamingers tusschen Rijssel, Donay te Mons en Peulle, waarbij 9000 Franschen en 14000 Vlamingers sneuvelden.	Grenzen Henegouwen. Gevechten.
1304	De Vlamingers, na, onder Renesse, Holland te hebben afgeloopen en verwoest, worden verdreven; bij den terugtogt verdrinkt Renesse in de rivier de Lek, bij het Beusekummer veer.	Prov. Utrecht en Gelderland. Merkw. Wolk.
1304	De Vlamingers, onder graaf Guij, komen weêr met eene nieuw toegeruste vloot voor Zierikzee, de eenige stad, welke zij nu niet in Zeeland bezitten. Jonkheer Willem, admiraal der Hollandsche en Grimaldi der Fransche vloot,	Prov. Zeeland. Scheepsgevecht en landtroepen.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	overwinnen de Vlamingers, na een' hevigen strijd, vóór Zierikzee. Vele hunner schepen worden genomen, en graaf Guy, benevens vijf duizend Vlamingers, gevangen gemaakt. De overigen redden zich door de vlugt.	
1312	Het bisschoppelijk slot te Vollenhoven wordt door de Stellingwerver Friezen op eene buitengewone en woedende wijze bestormd; doch niet minder dapper en onverschrokken door den slotvoogd Herman verdedigd. De Friesen ondergaan bij deze bestorming een groot verlies van manschap. Genoemd slot wordt door den Bisschop en eenige Hollandsche hulptroepen ontzet.	Prov. Overijssel. Gevechten. Scheepsvloten.
1326	De wederspannige Vlamingers worden, na vele bloedige gevechten, door de Franschen, onder koning Philip VI, met medehulp van graaf Willem III, en hollandsche en zeeuwsche edellieden, bij Cassel geslagen: zoo dat er 13,000 van hen sneuvelden; waarna zij zich aan hunnen graaf onderwerpen.	Frankrijk, grenzen. Westvlaanderen. Gevechten.
1328	De Luikenaars, ten getale van 20,000, in opstand tegen hunnen Bisschop, worden door graaf Reinoud II. van Gelder, met een leger van 2000 man verslagen, en vele duizenden van hen gevangen genomen. De graaf ontving voor hen een aanmerkelijk losgeld.	Prov. Luik. Gevechten.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1332	De Fransche vloot, bestaande uit 120 schepen, bemand met 40,000 koppen, wordt bij Sluis in Vlaanderen door de Engelsche en Nederlandsche vloten geslagen.	Prov. Oost-vlaanderen. Zeegevechten.
1345	Graaf Willem IV., voor Stavoren door de Friezen verslagen, sneuvelt in dit gevecht.	Prov. Vriesland. Gevechten.
1351	Zeeslag van de landvoogdesse Margaretha voor Veere; zij behaalt de overwinning.	Prov. Zeeland. Gevechten.
1351	Zeeslag van Margaretha voor de Maas; zij verliest den slag en vlugt naar Engeland.	Prov. Zuid-Holl. Gevecht ter zee.
1357	De hertog van Braband, Wenzelaus, wordt, in een bloedig gevecht, met hertog Eduard van Gelder, te Baltweiser geslagen. Laatstgenoemde kwam in dat zelfde gevecht door verraad om. De Gentenaars in opstand en gestraft.	Gulick. Pruissische. Gevechten.
1357	Leuven in opstand tegen den hertog Wenzelaus, moet zich aan hem onderwerpen. Leuven bezat toen wel 4,000 weefgetouwen en 150,000 inwoners, waarvan toen een groot getal naar Engeland verhuisde.	Prov. Zuid-Brab. Merkw.
1357	Omstreeks dezen tijd beginnen de onlusten tusschen de partijen der zoogenaamde Hoekschen en Kabeljaauwschen, die onder geweldige beroeringen en verwoestende gevechten, anderhalve eeuw voortduurden. Na geruimen tijd tegen zijne moeder Margaretha krijg gevoerd te hebben, wordt graaf Willem V. krankzinnig, en te Quesnoy opgesloten, alwaar hij, in het jaar 1386 overlijdt.	Thans Frankr. Grenzen van Henegouwen. Graafl. teeken.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1361	Burgerkrijg in Gelderland, ten gevolge der verdeeldheden tusschen de Heeckersche en Bronkhorstsche partijen. Eerstgemelden, eindelijk, onder den hertog van Gelderland, Reynold, bij Thiel, door laatstgemelden onder diens broeder, Eduard, verslagen, en hertog Reynold gevangen genomen.	Prov. Gelderland. Gevechten.
1361	Reynold, hertog van Gelderland, door zijn' broeder Eduard in naauwe hechtenis gehouden op den Huize Nyenbeek bij Voorst. Eduard wordt vervolgens hertog van Gelderland.	Prov. Gelderland. Merkw.
1382	De Gentenaars in opstand tegen hunnen graaf Lodewijk, worden door dezen, met bijstand der Franschen, te Rozebeke geslagen, bij welke gelegenheid er wel 20,000 sneuvelden.	Prov. Westvlaanderen.
1390	Willem Beukelszoon, te Biervliet, de uitvinder van het haringkaken.	Prov. Zeeland. Uitv.
1390	Aleid van Poelgeest begunstigd door Hertog Albrecht, wordt in 's Gravenhage door verscheidene wonden vermoord.	Provinc. Zuid-Holl. Merkw.
1396	Hertog Albrecht verzamelt eene groote magt te Enkhuisen, onder het bevel van zijn' zoon graaf Willem van Oostervand, waar zich bij het groot getal Hollanders, Franschen, Engelschen en Duitschers, en andere Nederlanders voegen', die nu, ten getale van 100,000 man, op eene vloot van vier duizend en veertig schepen, van daar ver-	Prov. Vriesland. Vloot en gevechten bij de Kuinder.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	trekken, en in Vriesland bij de Kuinder landen. De Friezen, 30,000 man sterk, worden daar in een hardnekkig gevecht geheel verslagen; daar zij liever vrij wilden sterven dan gevangen genomen worden. Hun gansche land werd nu verwoest; en hertog Albrecht vertrok weder van daar, nadat hij het lijk van graaf Willem IV. uit deszelfs graf in het oude klooster had doen opdelven, om het met zich mede te voeren; en nadat hij orde op de regering gesteld, en zich zelven tot heer verklaard had.	
1398	De Friezen komen ruim een jaar daarna weêr in opstand, verjagen en brengen de achtergebleven hollandsche bezetting om het leven, als mede de Groningers en Ommelanders, onder den naam van Schieringers. Graaf Willem, Albrechts zoon, vertrekt weêr met eene vloot en leger, en landt aan de Lemmer. De Friezen en Groningers vechten overal met verdubbelde woede, om zich van het juk der onderwerping te bevrijden. Doch in 1400 volgde er een nieuwe opstand, en de Friezen namen den tegen hen afgezonden veldheer Brederode, bij Molquerum, gevangen. Een bestand van zes jaren met den hertog Albrecht aangegaan, zonder hem echter als hunnen heer te erkennen, eindigde den Frieschen oorlog.	Prov. Vriesland. Vloot en troepen in de Lemmer.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C. 1400	Willem Eggert, een rijk koopman van Amsterdam, sticht het slot en den oorsprong van Purmerend, en de St. Katharina of nieuwe Kerk te Amsterdam.	Prov. Noord-Holland. Merkw.
1404	Hertog Albrecht overleed in 's Gravenhage. Zijne vrouw, Margaretha van Kleve, wilde, om zijne schulden, den boedel niet aanvaarden, stiet, naar de gewoonte dier tijden, denzelven met den voet, en ging met geleende kleederen, en onder het wegwerpen van een' stroohalm, voor de lijkbaar. Eene gelijke gebeurtenis had in denzelfden jare plaats met de hertogin weduwe van Filips van Bourgondië, die haren gordel afdeed en denzelven nevens hare beurs en sleutel op des overledens doodkist lei.	Prov. Zuid-Holland. Graafl. teeken.
1408	De Luikenaars hunnen Bisschop Jan van Beijeren, verdreven hebbende, werd hunne magt 50,000 man sterk door de hertogen Willem de VI. en Jan van Bourgondiën, bij Elch en Othey, geheel verslagen, bij welke gelegenheid de nieuw verkoren Bisschop en zijn vader sneuvelden, en de Luikenaars eene wreede straf ondergingen.	Prov. Luik. Gevechten.
1415	De gebroeders H. en J. van Eyck, te Brugge, vinden de kunst uit, van met Olieverf te schilderen.	Prov. West-vlaanderen. Uitv.
1416	Het eerste haringnet te Hoorn gebreid.	Prov. Noord-Holl. Eerteek.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1423	De boekdrukkunst door Laurens Koster te Haarlem uitgevonden.	Prov. Noord-Holland. Uitv.
1425	Gravinne Jacoba van Beijeren ontvlugt in manswaad en te paard, uit hare gevangenis te Brugge na van Bergen in Henegouwen vervoerd te zijn.	Prov. West-vlaanderen. Merkw.
1426	Hoogeschool te Leuven gesticht.	Prov. Zuid-Brab. Akadem.
1426	Jacoba van Beijeren te paard, de Hoeksche partij aanvoerende, verslaat tot tweemalen Philips, aan het hoofd der Kabeljaauwschen, in de gevechten bij Alphen.	Provinc. Zuid-Holland. Gevechten.
1426	Jacoba van Beijeren neemt het slot te Schoonhoven in, Albrecht Beiling wordt aldaar levend begraven.	Provinc. Zuid-Holl. Merkw.
1427	Zeeslag der vloot van Jacoba van Beijeren bij Wieringen; zij wordt geslagen, en Jacoba vlugt naar Engeland.	Prov. Noord-Holl. Gevechten ter zee.
1431	Jacoba van Beijeren vermaakt zich met Ridderlijke spelen, daar zij zelve te Goes den Papegaai met den kruisboog afgeschoten hebbende tot koningin der schutters wordt verklaard en het geschenk hiervoor ontvangt.	Zeeland. Merkw.
1432	Frank van Borselen op het kasteel te Rupelmonde gevangen gezet, wordt ontslagen.	Prov. Oost-Vlaanderen. Merkw.
1435	Jacoba van Beijeren, van alle ambten ontslagen, woont met Frank van Borselen op het slot van Teylingen, te Sassenheim.	Prov. Zuid-Holl. Merkw.
1450	Arnold, Hertog van Gelderland, wordt door zijn' zoon uit zijn bed geligt, en op het slot te Buren gevangen gezet.	Prov. Gelderland. Merkw.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1451	Thomas à Kempis, in het St. Agnesberg-klooster te Zwol, maakt zich beroemd door het tot op dezen tijd vermaarde werkje: Navolging Christi.	Prov. Overijssel. Merkw. Eerteek.
1465	De Hollandsche schepen voeren eenen bezem aan hunne mast, ten zinnebeeld, dat zij de zee van roovers schoon vegen.	Hollandsche zeekust. Schepen met bezems.
1467	Desiderius Erasmus te Rotterdam geboren.	Prov. Zuid-Holland.
1470	Adolf van Gelder, nadat Karel I., of de Stoute, zijnen vader uit diens gevangenschap had verlost, wordt door dien vorst op het slot te Vilvoorden gevangen gezet.	Provinc. Zuid-Brab. Merkw. Eert.
1482	Jan van Schaffelaar, een Kabeljaauwsch Hopman te Barneveld, op den toren belegerd, en zijn leven ten vrijdom der bezetting geëischt zijnde, offert zich zelven op, door zich vrijwillig van boven neêr te storten.	Prov. Zuid-Holl. Honneurs.
1482	Maria, met haren gemaal, buiten Brugge ter jagt zijnde, stort met haar paard, en sterft later aan de gevolgen van dien val.	Prov. West-Vlaanderen. Lieden te paard.
1482	Joost van Lalaing herovert de stad Hoorn op de Hoeksche partij; deze stad wordt te dier gelegenheid deerlijk verwoest.	Prov. Noord-Holland. Overw. steden.
1489	Jonker Frans van Brederode, voor de Hoeksche partij strijdende, verliest den zeeslag voor Brouwershaven, wordt gevangen genomen, en overlijdt te Rotterdam aan het gevolg zijner wonden. Hierop volgt het innemen van Sluis in Vlaanderen en einde der Hoeksche partij.	Prov. Zeeland. Zeegevecht.

Tijd-rekenkundig orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
1500	De Friezen door den keizer tot eene groote schatting gedwongen, komen hierdoor in opstand; worden door Albrecht van Saksen, wien zij zijn zoon te Franeker door hun groot getal ingesloten hadden, doch die ontzet was geworden, nu niet in genade aangenomen; maar ondergaan de diepste vernedering, en hunne bevelhebbers de wreedste, te voren nooit gehoorde, straffen.	Prov. Vriesland. Franeker. Krijgsv. Merkw.
1500	Keizer Karel V. te Gend geboren.	Oostvlaanderen. Keiz. kroon.
1500	De Geldersche vloot wordt, in eenen aanslag op Monnikkendam of Edam, door de Hollandsche vloot met groot verlies geslagen.	Prov. Noord-Holland. Vloot.
1507	Hertog Karel van Gelder neemt Weesp en Muiden in, maar zijn aanslag op Amsterdam mislukt.	Prov. Noord-Holl. Gevechten.
1512	Karel, hertog van Gelder, steekt de voorstad buiten de St. Antonies-poort van Amsterdam in brand, en vernielt een twintigtal vaartuigen in de oude waal.	Prov. Noord-Holl. Gevechten. Merkw.
1515	Medenblik en Alkmaar worden, na vele zeerooverijen en het nemen van Hollandsche koopvaardij vloten, door Groote Pier uitgeplunderd en verbrand.	Prov. Noord-Holland. Schepen voor Medemblik.
1526	Maarten van Rossum, na eerst met de Gelderschen, Utrecht te hebben ingenomen, gaat met hen en eenige Utrechtsche burgers Zuid-Holland plunderen, en den ingezetenen hunne bezittingen rooven; vervolgens het hof in 's Gravenhage innemen. Na dit plunde-	Zuid-Holland. Merkw.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	ren en rooven werden zij nog met ƒ 20,000 afgekocht; doch die van Utrecht werden kort daarna door hunnen Bisschop zwaar gestraft. Utrecht komt nu onder het gebied van den keizer, die er het slot Vredenburg sticht.	
1534	De Herdoopers willen zich meester maken van Amsterdam en andere plaatsen; maar worden aldaar, na het innemen van het stadhuis, waarbij er velen omkomen, zwaar gestraft.	Prov. Noord-Holl. Merkw.
1537	Aanslag der Geldersche vloot op Enkhuisen, alwaar de ankers derzelve, nog heden aan den dus genoemden Oost-Indischen toren hangen.	Prov. Noord-Holland. Vloot.
1539	Karel II. straft op eene gestrenge wijze de Gentenaars voor hunnen opstand.	Prov. West-Vlaanderen. Merkw.
1554	Keizer Karel V. woont eenen geruimen tijd te Kampen.	Prov. Overijssel. Keiz. kroon.
1555	Keizer Karel V. doet te Brussel in de vergadering der algemeene staten, na het houden eener aanspraak in het fransch, en leunende op den schouder van prins Willem I., afstand van de regering over de Nederlanden aan zijn' zoon Philips.	Prov. Zuid-Braband. Keiz. kroon.
1558	Overwinningen van graaf Egmond, bevelhebber in Nederlandsch keizerlijke dienst, bij Grevelingen.	Prov. West-Vlaanderen. Fransche grenzen. Gevechten.
1559	Philips II. koning van Spanje, komt in, en vertrekt weder uit de Nederlanden.	Zeeland. Scheepsvloot.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1566	Het verbond der Nederlandsche edelen; zij leveren aan de landvoogdesse Margaretha een smeekschrift in; waarna zij den naam van Geuzen aannemen.	Prov. Zuid-Brab. Merkw.
1567	Prins Willem I. neemt bij zijn vertrek naar Duitschland te Willebroek een teeder afscheid van den graaf van Egmond.	Prov. Antwerpen. Merkw.
1567	Komst des hertogs van Alva in de Nederlanden. Men vindt geene schepen genoeg voor de vlugtelingen naar Amsterdam, Embden, enz.	Zuiderzee en Schepen.
1568	De graven van Egmond en Hoorn, en meer andere Nederlandsche edelen en aanzienlijken worden, op last des hertogs van Alva, te Brussel onthalsd.	Prov. Zuid-Braband. Merkw.
1568	Het leger van prins Willem I., in Duitschland bij één verzameld, trekt tegen den hertog van Alva op, langs de Maas tusschen Roermonde en Maastricht, doch bij tijdingen van ongelukkigen uitslag verloopt hetzelve.	Prov. Limburg. Leger.
1568	De Spanjaarden bij Heiligerlee, onder van Aremberg, verslagen; graaf Adolf van Nassau sneuvelt.	Prov. Groning. Gevechten en Merkw.
1568	Graaf Lodewijk van Nassau te Jemgum aan de Eems, door Alba verslagen.	Oost-Vriesland. Grenzen van Groningen. Gevechten.
1570	Heldendaad van Herman de Ruiter, op Loevenstein.	Prov. Gelderland. Merkw.
1572	Den Briel ingenomen door de Watergeuzen etc.	Prov. Zuid-Holland. Schepen en Troepen.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
1572	Bergen en Henegouwen door graaf Lodewijk ingenomen, en door den hertog van Alba weder hernomen.	Prov. Henegouwen. Veroveringsteeken.
1572	De rijke vloot, onder de hertog van Medina-Celi, komende uit Spanje, wordt door de Vlissingers, ter waarde van *f* 1,800,000 genomen. Medina-Celi redt zich ter naauwernood te Sluis in Vlaanderen.	Zeeland. Merkwaard. Zeegevechten.
1572	Willem I., prins van Oranje, in zijn legerkamp bij Mechelen, door de Spanjaarden overvallen, en gewaarschuwd door de getrouwheid van zijnen hond, ontvlugt ter naauwernood het gevaar:	Prov. Antwerpen. Leger en gevechten.
1572	Naarden door Frederik van Toledo ingenomen; de inwoners in de kerk bijeen geroepen, en wreedelijk vermoord.	Prov. Noord-Holl. Merkw.
1572	De Noordhollandsche vloot op het Y aan den Diemerdijk voor Amsterdam, in de maand December, door eene felle vorst belemmerd, ziet men geene andere uitkomst dan dezelve te verbranden; maar een sterke noordwesten wind doet het ijs scheuren, baant der vloot eenen gelukkigen uitweg, en doet haar behouden in de Noordhollandsche havens binnenloopen.	Noord-Holland. Scheepsvloot.
1573	De Spanjaarden, onder den graaf Bossu, komen van Amsterdam, worden op de Zuiderzee door de Noordhollandsche vloot onder Cornelis Dirkzoon van Monnikendam,	Noord-Holland. Scheepsgevecht.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	bij Hoorn geslagen, en de graaf zelf in Hoorn gevangen opgebragt.	
1573	F. van Marnix, heer van St. Aldegonde, wordt, bij het innemen van Maassluis en 's Gravenhage, door de Spanjaarden gevangen genomen.	Prov. Zuid Holand.
1578	Overwinning door de Zeeuwen, onder L. de Boisot, op de Spaansche vloot bij Romerswaal.	Prov. Zeeland Zeegevecht.
1573	Haarlem, door de Spanjaarden onder Don Frederik belegerd, na door de inwoners, zoo vrouwen als mans, gedurende een beleg van 7 maanden, kloekmoedig te zijn verdedigd, geeft zich op aangeboden genade, over; welke belofte echter door de Spanjaarden met eene laaghartige wreedheid wordt geschonden.	Prov. Noord Holland. Belegering. Gevecht
1573	Alkmaar, door de Spanjaarden, na de overgave van Haarlem, onder Don Frederik belegerd, en bestormd; de inwoners, zoo vrouwen als mans, bieden eenen moedigen tegenstand; de vijand wordt afgeslagen en Alkmaar ontzet.	Prov. Noor Holl. Gevec ten.
1574	De stad Leyden wordt door de Spanjaarden, onder aanvoering van Frans Baldes, gestrengelijk belegerd; maar de kloeke burgerij, ofschoon door pest en hongeranood geteisterd, en door gebrek en ellende uitgeput, staakt daarom de heldhaftigste verdediging	Prov. Zui Holland. Bel gering. Gevec ten.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
	niet; tot het uiterste gedreven, wordt eindelijk, bij opkomenden vloed, door de vloot van Admiraal L. Boisot, de vijand afgeslagen en de stad ontzet.	
1573	De hertog van Alba verlaat, na zijne bloeddorstige regering, de Nederlanden; zijn metalen standbeeld, te Antwerpen, opgerigt, wordt door zijn' Spaanschen opvolger verbrijzeld.	Prov. Antwerpen. Merkw.
1574	De graven Lodewijk en Hendrik van Nassau, sneuvelen in een ongelukkig gevecht op de Mokerheide.	Prov. Gelderland. Gevechten. Merkw.
1574	De hoogeschool te Leyden gesticht.	Prov. Zuid-Holland. Academieteeken.
1575	Oudewater, door de Spanjaarden onder Hierges belegerd, en stormenderhand ingenomen; de inwoners worden op eene verschrikkelijk wreede wijze vermoord.	Prov. Zuid-Holland. Merkw.
1576	Gendsche vrede. (pacificatie van Gend)	Prov. Oost-Vlaanderen.
1576	Den kolonel Robles, Spaansch Stadhouder van Friesland, wordt een gedenkteeken gesticht, ter eere zijner roemvolle bedijking van gezegd gewest.	Prov. Friesland. Merkw.
1578	Het Nederlandsche leger wordt, na de pacificatie van Gend, door Don Jan en den Hertog van Parma, te Gembloux, onverhoeds aangevallen en geslagen.	Prov. Namen. Gevechten.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
1579	Maastricht, door den hertog van Parma stormenderhand ingenomen en uitgemoord; er woonden toen aldaar wel 10,000 Lakenwevers en er was groote handel op Duitschland.	Limburg. Gevecht. Veroveringsteeken.
1579	Unie van Utrecht gesloten.	Prov. Utrecht. Merkw.
1581	Doornik dapper verdedigd door Maria van Lalein, maar door de Spanjaarden, onder den prins van Parma, ingenomen.	Prov. Henegouwen. Merkw. Troepen.
1583	De aanslag der Franschen op Antwerpen, in) de geschiedenis onder den naam van Fransche furie bekend) mislukt. Zij worden door den moed en dapperheid der burgers in grooten getale ter stad uitgejaagd; terwijl er velen van sneuvelen.	Prov. Antwerpen. Merkw.
1584	Willem I, vader des vaderlands, werd te Delft door Balthazar Gerards verraderlijk vermoord.	Prov. Zuid-Holland. Prinselijk teeken.
1585	Antwerpen gaat, na een langdurig beleg en den vreesselijk mislukten aanslag op de brug over de Schelde, door gebrek aan leeftogt en het niet opdagen van hulptroepen, aan de Spanjaarden, onder den prins van Parma, over.	Prov. Antwerpen. Gevechten. Scheepsbrug.
1585	De graaf van Leicester, door de koningin van Engeland, met 6000 man, tot hulp der Nederlanders afgezonden, rigt weinig uit; veroorzaakt algemeene verwarring, en	Prov. Noord-Holland. Enkhuizen. Merkw.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	zoekt zich door tweedragt van alles meester te maken. Deventer wordt door verraad, en de schans van Zutphen door de Engelsche bevelhebbers aan de Spanjaarden overgegeven. Na verschillende aanslagen tegen prins Maurits en andere hooge staatspersonen; het plunderen door de Engelsche ruiterij; het mislukken van onderscheidene aanslagen op sommige steden, onder anderen Enkhuizen, waar men hem niet in de stad begeerde, maar hem, in de streek, waar hij toen moest vernachten, gevolmagtigden zond, vertrok Leicester in 1587 weder naar Engeland, hier alles in de grootste verwarring achterlatende.	
1588	De Spaansche vloot, onder Parma, met landingstroepen op Engeland uitgerust, wordt in Duinkerken en Nieuwpoort door de Hollanders ingesloten.	Prov. West-Vlaanderen. Kusten. Scheepsvloot. Troepen.
1588	De Spaansche, tot eene landing in Engeland uitgeruste, zoo genaamde onoverwinlijke vloot, wordt vernield, en hare galjoten op de Vlaamsche kust, als ook haar admiraalschip door de Hollanders genomen.	Vlaanderen. Knst. Scheepsvloot. Gevechten.
1590	Breda met verrassing, door middel van een turfschip ingenomen, in hetwelk zich troepen van prins Maurits verborgen hielden.	Prov. Noord-Braband. Turfschip.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1594	Groningen belegerd en ingenomen door prins Maurits.	Groningen. Overw. steden.
1595	De vier eerste schepen vertrekken van Amsterdam naar Oost-Indië, van uit hun vaarwater bij Texel.	Zuiderzee. Schepen.
1597	Volkomene overwinning door prins Maurits op de Spanjaarden bij Turnhout, waarbij de Spaansche bevelhebber Varax sneuvelt.	Prov. Antwerpen. Gevechten.
1598	Houtzaagmolen te Uitgeest uitgevonden.	Prov. Noord-Holland. Uitv.
1600	Overwinnende slag bij Nieuwpoort, door prins Maurits, op het Spaansche leger.	Prov. West-Vlaanderen. Gevechten en Scheepsvloot.
1602	Frederik Spinola komt met zes Spaansche galeijen op de Vlaamsche kusten, maar wordt door de Zeeuwen met hunne schepen in den grond gezeild.	Prov. West-Vlaanderen. Fransche grenzen. Zeegevechten.
1604	Ostende belegerd door de Spaansche troepen, en na drie jaren belegerings overgegeven.	Prov. West-vlaanderen. Troepen en Scheepsvloot.
1612	De Beemster wordt 7 uren in den omtrek droog gemaakt.	Prov. Noord-Holl. Merkw.
1621	Hugo de Groot vlugt uit Loevestein.	Prov. Gelderland. Merkw.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C. 1629	Piet Hein overwint de Duinkerker kapers, van welke er drie genomen worden; doch sneuvelt op het einde van het gevecht.	Voor Duinkerken. Scheepsgevechten.
1629	De vesting Wezel wordt door het kloek beleid van prins Frederik Hendrik, door den kolonel Otto van Gent van Dieden, gedurende de belegering van 's Hertogenbosch, bij verassing, ingenomen.	Pruissen aan den Rijn. Troepen. Overwinningsteeken.
1629	's Hertogenbosch door prins Frederik Hendrik van Oranje met kunst en roem belegerd en veroverd.	Prov. Noord-Braband. Overw. teeken.
1630	De Spaansche vloot eene landing op Overflakkée voornemende, wordt geheel en al op de slaak veroverd; vier duizend Spanjaarden worden daarbij krijgsgevangen gemaakt.	Prov. Noord-Braband. Legers. Scheepsvloot. Krijgsgevangen.
1632	Prins Ernst Kasimir van Nassau, stadhouder van Groningen en Drenthe, sneuvelt bij de belegering van Venlo, welke plaats door prins Frederik Hendrik wordt ingenomen.	Prov. Limburg. Veroveringsteeken.
1636	Hoogeschool te Utrecht gesticht.	Prov. Utrecht. Academie.
1636	De beroemde Hollandsche dichter Jacob Cats, geboren te Brouwershaven, wordt raadpensionaris van Holland.	Prov. Zeeland. Eereteeken.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1639	De groote Spaansche vloot van 67 oorlogschepen wordt door den Luitenant Generaal M. H. Tromp met 12 schepen ontmoet en aangetast en vervolgens, na bekomen hulp, bij Duins geheel verslagen. Twintig schepen stranden, twaalf worden genomen, het Portugeesch admiraalschip verbrand, kortom, slechts 14 komen uit dezen, voor de Nederlanders beroemden zeeslag, behouden te Duins binnen.	Engelsche kust. Scheepsgevecht.
1644	Sas van Gent ingenomen door prins Willem, die later, onder den naam van Willem II., stadhouder werd.	Prov. Zeeland. Veroveringsteeken.
1648	De vrede te Munster gesloten.	Pruissische wereldkaart.
1653	Tromp's (M. H.) roemrijke overwinning op den Engelschen admiraal Blake, tusschen S. Foreland en Dover.	Engelsche kust bij Dover. Kanaal. Scheepsgevechten.
1653	Tromp's (M. H.) merkwaardige overwinning op Blake. Deze wijkt, na den slag, tusschen Folkstone en Dover, naar de Theems.	Engelsche kust naar de Theems. Scheepsgevecht.
1653	Tromp's (M. H.) glorierijke overwinning voor Scheveningen en Katwijk. Tromp sneuvelt, maar de Engelschen wijken vlugtende naar hunne havens terug.	Scheveningsche kust. Scheepsstrijd.
1665	De Admiralen Wassenaar, Opdam en Kortenaer sneuvelen in een ongelukkig zeegevecht tegen de Engelschen op de Engelsche kust,	Noordzee. Engelsche kust. Scheepsstrijd.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	voor Lestaff bij Yarmouth; onderscheidene schepen worden door de Engelschen genomen.	
1665	Admiraal Adrz. de Ruiter komt van de kust van Guinea en van de West-Indiën op de Eems en te Delfzijl, met rijken buit en prijsgemaakte schepen, aan.	Prov. Groning. Scheepsvloot.
1666	Vierdaagsche roemvol overwinnende zeeslag van den admiraal M. Adz. de Ruiter tegen de vereenigde Engelsche vloten.	Kust van Engeland. Scheepsstrijd.
	Eerste dag. Overwinnend gevecht bij North Foreland, voor de Engelsche kust, tegen den Engelschen admiraal Monk.	De Theems. Scheepsstrijd.
	Tweede dag, en tweede overwinning. De Engelschen worden tot wijken gebragt. De Engelsche admiraal Askue, verzeilt, in het vlugten, op de bank *the galloper*, en, aldaar door de overige Engelsche vloten aan zijn lot overgelaten, wordt hij met zijne bemanning door de Hollanders krijgsgevangen gemaakt, waarop deze zijn admiraalschip in de lucht doen springen.	De Theems. Brandend admiraalschip.
	Derde dag. De Engelschen wijken verder de Theems op, en worden, door eene versche vloot van prins Robert (admiraal), met 24 groote oorlogschepen versterkt.	De Theems. Terugkeerende vloot.
	Vierde dag. De vereenigde Engelsche vloten der admiralen Monk en prins Robert, worden door de reeds ontramponeerde, maar niet moede gestredene Hollandsche schepen, onder admiraal de Ruiter en andere zeehel-	De Theems. (benoorden Harwich. Vlooten.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	den, verslagen, en vinden, met groot verlies, hun eenig behoud in hunne baai van Harwich.	
1666	De Engelsche vloot landt op het eiland Terschelling, verbrandt aldaar eenige oorlogschepen, benevens alle de aldaar weerloos liggende koopvaardijvaarders, waarna de Engelschen nog op het eiland brand stichten en verwoestingen aanrigten.	Prov. Vriesland. Scheepslanding.
1667	Roemruchtig gevecht van M. Adrz. de Ruiter, tegen de Engelschen; bij welke gelegenheid de vice-admiraal L. Tromp eene afzonderlijke afdeeling der Engelsche vloot vervolgende, bij het algemeen gevecht op eenen afstand geraakt, en de Admiraal de Ruiter door eene groote overmagt bevochten wordt.	Noordzee. Tusschen de Theems en Maas. Tusschen de Theems en Schelde. Scheepsgevechten.
1667	Groote roemvolle onderneming tegen de Engelschen op de rivier van Londen en Rochester, onder M. Adrz. de Ruiter en C. de Witt. De Hollanders bemagtigen de voornaamste sterkten, en overmeesteren vele groote konings-oorlogschepen, verbranden de overigen, benevens die op 's koningswerken te Chathaim.	Engeland. Rivier van Londen en Rochester. Wereldkaart.
1667	Vrede met Engeland, te Breda gesloten.	Prov. Noord-Braband. Vredesluiting.
1672	Lodewijk XIV, koning van Frankrijk. — Zijne komst te Utrecht.	Utrecht. Kon. Teeken.
1672	Fransche tijrannie, in den winter van dat jaar, te Bodegraven en Zwammerdam.	Prov. Zuid-Holl. Merkw.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
1672	Glorierijke overwinning der Hollandsche vloot, onder admiraal M. Adrz. de Ruiter, behaald over de Engelsche en Fransche koningsvloten op de Engelsche kusten, en op de reede der Souldsbay. — De Franschen wijken het eerst uit het gevecht.	Kust van Engeland. Scheepsgevecht.
1672	De Franschen doen een' aanval op Aardenburg, maar worden door de dapperheid der inwoners, zoo mannen als vrouwen, kloekmoedig afgeslagen, met een verlies van wel 1500 dooden.	Prov. Zeeland. Eerteeken.
1672	Groningen vergeefs belegerd door den Bisschop van Munster en Keulen, die, na eene dappere verdediging te hebben ontmoet, gedwongen is het beleg op te breken.	Prov. Groning. Hoofdstad. Belegering en Troepen.
1672	Koeverden door de Groninger bezetting bij overrompeling ingenomen.	Drenthe. Verovering en troepen.
1673	De groote vereenigde Fransche en Engelsche vloten, voornemende eene landing in Zeeland te doen, worden door den admiraal M. Adrz. de Ruiter, op de hoogte van Westkapelle, derwijze met volkomen neêrlaag geslagen, dat zij naar de Engelsche kusten moeten terug wijken.	Kusten van Zeeland. Scheepsstrijd.
1673	Roemrijke overwinning door den admiraal M. Adrz. de Ruiter, op de groote vereenigde Fransche en Engelsche vloten, voor Kijkduin behaald, van waar zij, een groot verlies achterlatende, naar de Engelsche kusten wijken.	Noord-Hollandsche kust. Scheepsstrijd.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C. 1672	De vereenigde Engelsche en Fransche vloten zich voornemende eenen aan-lag op Amsterdam te doen, worden daarin voor Texel, door eene ongewone eb verhinderd, en vervolgens door eenen aldaar opkomenden storm verstrooid.	Prov. Noord-Holland. Texel. Vloten.
1673	Admiraal de Ruiter begeeft zich met zijne vloot naar de hoogte voor Texel, en beveiligt aldaar de van de Eems binnenkomende, op veertien tonnen gouds geschatte Oost-Indische retourvloot.	Groningen en Oost-Vriesland. De Eems. Vloten.
1674	Bloedige veldslag bij Seneffe, tusschen Willem III. prins van Oranje, en het Fransche leger onder den prins van Condé; bij welk gevecht beiderzijds meer dan 27000 man sneuvelen.	Prov. Henegouwen. Gevecht. Troepen.
1678	Gevecht van Willem III., prins van Oranje, uit onbekendheid met den reeds gesloten vrede, en met bijzonder levensgevaar van den prins, gehouden met het Fransche leger bij St. Denys.	Prov. Henegouwen. Gevecht. Troepen.
1678	Vrede te Nijmegen gesloten.	Prov. Gelderland. Vredet.
1688	Willem III., prins van Oranje, zeilt uit Helvoetsluis met de landingsvloot en troepen naar Engeland; landt aldaar te Torbay met een groot aantal troepen.	Prov. Zuid-Holland. Helvoetsluis. Vloot.
1692	Gevecht tusschen den prins van Oranje, Willem III., toen koning van Engeland, tegen het fransche leger bij Steenkerken, tot nadeel van eerstgemelden.	Prov. Henegouwen. Gevechten. Troepen.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1693	Bloedig gevecht met wederzijdsch groot verlies bij Neerwinden en Landen, tusschen den prins van Oranje (koning William), en het Fransche leger.	Prov. Limburg. Gevechten. Troepen.
1695	De vesting Namen, in het gezigt der Franschen, door Willem III, prins van Oranje en koning van Engeland, belegerd en ingenomen.	Prov. Namen. Overw. steden.
1695	Brussel op eene verwoestende manier uit wraakzucht door de Franschen gebombardeerd; het stadhuis, 14 kerken, en wel 4000 huizen in de stad vernield.	Prov. Zuid-Brab. Merkw.
1697	Czaar Peter de Groote van Rusland, houdt te Zaandam zijn verblijf, ter aanleering der scheepsbouwkunde.	Prov. Noord-Holland. Keizerlijke kroon.
1697	Woning van Czaar Peter de Groote, te Zaandam aan de westzijde.	Prov. Noord-Holland. Werk.
1708	De Hollanders, onder den prins van Oranje, Friso, behalen eene overwinning op de Franschen, onder prins Eugenius en Marlborough te Rammelies.	Prov. Zuid-Brab. Gevecht.
1708	Overwinning door de Hollanders, onder aanvoering van den prins van Oranje, Friso, te Oudenarden, op de Franschen, onder prins Eugenius en Marlborough, behaald.	Prov. Oost-Vlaanderen. Gevechten.
1709	De stad Rijssel door de Bondgenooten ingenomen, waar de magt der Hollanders, onder hun' commanderenden generaal Joan Willem Friso, nog geen 20 jaar, bij prins Eugenius uitmunt.	Fransche grenzen. Veroveringsteeken.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1709	De prins van Oranje, Friso, behaalt mede met de Hollanders eene overwinning te Malplaquet op de Franschen, onder aanvoering van prins Eugenius en Marlborough.	Prov. Henegouwen. Gevecht.
1711	Joan Willem Friso, prins van Oranje, verdrinkt bij het overvaren aan den Moerdijk.	Prov. Noord-Brab. Omslaand vaartuig.
1713	Vrede te Utrecht gesloten.	Prov. Utrecht. Vredeteeken.
1745	Veldslag bij Fontenoy tusschen het leger der Bondgenooten, onder den hertog van Cumberland, en de Franschen onder den koning van Frankrijk in persoon. Ten gevolge van dien nadeeligen slag gaat Doornik aan de Franschen over, en wijken de Bondgenooten, met groot verlies, op Vilvoorden terug.	Prov. Henegouwen. Gevechten.
1746	Veldslag bij Rocourt, tusschen de Bondgenooten en het Fransche leger. Met verlies van 10,000 man, wijken eerstgemelden op Maastricht.	Prov. Luik. Gevecht.
1747	Veldslag bij Lafeld, tusschen de Bondgenooten en het Fransche leger, onder den maarschalk van Saxen; eerstgemelden wijken met groot verlies op Maastricht terug.	Prov. Limburg. Gevechten.
1747	Na de verovering der Oostenrijksche barrieres, vallen de Franschen in de republiek, nemen Staats-Vlaanderen in; Bergen op Zoom stormenderhand ingenomen en geplunderd.	Prov. Noord-Braband. Veroveringsteeken.
1748	Maastricht aan de Franschen overgegeven.	Prov. Limburg. Veroveringsteeken.
1748	De vrede in Aken geteekend.	Pruiss. grenzen van prov. Limb. Vredeteeken.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1779	Manmoedig en menschlievend gedrag der gebroeders Naerebout, in het redden der schepelingen van het op de Russenbank gestrande en verongelukte Oost-Indische schip Woestduin.	Prov. Zeeland. Kust van Walcheren. Gestrand schip.
1781	Zeeslag en roemvolle overwinning der Hollanders, onder admiraal Zoutman, tegen de Engelschen onder den admiraal Parker; en het Hollands convooi beveiligd.	Noordzee. Scheepsstrijd.
1784	Joseph de II. zijn eisch op de staten van de Nederlanden, wegens de Schelde en Maastricht, waarop een keizerlijk Brigantijn de Schelde afvarende, beschoten en genomen, door tusschenkomst van Frankrijk naar Versailles gezonden wordt.	Prov. Antwerpen. Noord-Braband. Schepen.
1784	Oprigting der maatschappij: *tot nut van 't Algemeen*, door Jan Nieuwenhuizen, Doopsgezind Leeraar te Monnikkendam.	Prov. Noord-Holl. Merkw.
1786	Onlusten in Holland. Prins Willem V., de residentie te 's Gravenhage verlatende; en zijn verblijf te Nijmegen vestigende, slaat aan de Bilt en Amesfoort een legerkamp op.	Prov. Utrecht. Prinselijk teeken. Legerkamp. Troepen.
1787	Hare K. H. de prinses van Oranje, wordt op hare reis, van Nijmegen naar 's Gravenhagen, nabij de Goejanverwellesluis, bij Gouda, door een' hoop van zich noemende patriotten, aangehouden.	Prov. Zuid-Holl. Merkw.
1787	Utrecht, bij de aankomst der Pruissische troepen, onder den hertog van Brunswijk, door den Rijngraaf van Salm en de gewapende burgers verlaten.	Prov. Utrecht. Merkw.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
1787	Aanval der Pruisische troepen op Amsterdam, op de batterijen van Amstelveen, Ouderkerk, Diemerbrug en andere, die daar op de Leijdschepoort der stad bezetten, en de troebeling doen eindigen.	Prov. Noord-Holland. Gevechten.
1790	Opstand in de Belgische provinciën, tegen keizer Joseph II. De Oostenrijkers worden, nabij Turnhout, door de Belgen, onder aanvoering van den generaal van Meersch, geslagen, waarop het vereenigde Belgie wordt gevestigd; doch spoedig vernietigd werd.	
1790	Het Instituut voor doof-stommen te Groningen opgerigt door Ds. Guijot.	Prov. Groning. Merkw.
1792	Oorlog van Oostenrijk en Pruissen met de Fransche republikeinen; de Pruissen op Parijs aanrukkende, nemen den terugtogt aan, en de Oostenrijkers worden bij Jemappes, bij Mons, door de Franschen, onder Dumourier, geslagen; deze vermeesteren daarop de Oostenrijksche Nederlanden, en slaan hun leger aan onze grenzen op; den oorlog aan den Stadhouder verklarende, waarna Breda, de Klunder en Geertruidenberg zich overgeven.	Prov. Henegouwen. Gevechten.
1793	Dappere verdediging der Willemstad, door de Hollanders, onder bevel van den baron van Boetselaar, waarop de Franschen, onder den generaal Dumourier, van hunnen inval terug keeren.	Prov. Noord-Braband. Eerteeken.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1793	De Fransche republikeinen, onder aanvoering van den generaal Dumourier, bij Landen en Neerwinden, door de Oostenrijkers geslagen, ontruimen geheel en al de door hen bezette Nederlanden, en Maastricht wordt ontzet.	Prov. Limburg. Maastricht. Gevechten.
1793	Valenciennes wordt, door de vereenigde Bondgenooten, Oostenrijkers, Engelschen, Pruissen, en de Hollanders onder Z. K. H. Willem prins van Oranje belegerd, en na eene hevige verdediging ingenomen, als ook Condé en Quesnoy.	Prov. Henegouwen. Fransche grenzen Veroveringsteeken.
1793	De Engelsche armee, onder den hertog van York, wordt, bij het beleg van Duinkerken, door de Franschen, onder den generaal Houchard, te Honschoten geslagen, en het beleg opgebroken.	Prov. Westvlaanderen. Grenzen. Gevechten.
1793	Hevige aanval der Fransche armee, op een veel minder sterk korps Hollandsche troepen, bij Warwick, alwaar prins Frederik George van Oranje, naar het grootmoedigst betoon van dapperheid, gekwetst wordt.	Prov. West-Vlaanderen. Gevechten.
1794	Landrecij, eene gewigtige vesting in Frankrijk, wordt, onder bevel van den Heere erfprins Willem van Oranje (thans onze geëerbiedigde monarch) belegerd en ingenomen.	Frankrijk. Grenzen der prov. Henegouwen. Merkw.
1794	Binche, door de Franschen belegerd, wordt ontzet door den Heer erfprins Willem van Oranje, thans Neêrlands geliefde en geëerbiedigde koning.	Prov. Henegouwen. Eereteek. Troepen.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1795	De vereenigde Oostenrijksche, Engelsche, Pruissische en Hollandsche legers, te Fleurus, door de Fransche republikeinen onder den generaal Jourdaan, geslagen, en geheel Belgie, en de stad Luik door hen bezet.	Prov. Henegouwen. Gevechten.
1795	De Fransche republikeinen, na de overgaaf van 's Hertogenbosch, onder hunnen generaal Pichegru, met de divisiën onder aanvoering van den generaal Daandels, de Winter, en andere uitgewekenen, trekken bij Thiel en Bommel over de bevrozen rivieren de Waal en de Lek; rukken verder aan op Utrecht en Amsterdam, welke steden zij bezetten, en maken vervolgens zich meester van de zeven vereenigde provinciën.	Prov. Noord-Brab. Merkw.
1795	Vertrek van prins Willem V., van H. K. hoogheid, en doorluchtige familie uit Holland, ten gevolge van een' inval der Franschen.	Prov. Zuid-Holland. Scheveningen. Pink.
1797	Zeeslag voor Kamperduin, tusschen de Hollandsche vloot, onder den admiraal de Winter, en de Engelsche vloot, onder den admiraal Duncan. Na dapperen en hardnekkigen verdedigingsstrijd, wordt het Hollandsch admiraalschip van alle kanten bevochten, de Winter gevangen genomen, en eenige der overige Hollandsche schepen door de Engelschen genomen.	Kust van Noord-Holland. Scheepsstrijd.
1799	Landing der Engelschen bij Calandsoog. Zij bezetten en nemen den Helder, van waar de Hollandsche vloot, onder de Vlieter, boven Wieringen de wijk neemt.	Kust van Noord-Holland. Scheepslanding. Troepen.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1799	De Hollandsche admiraal Storij, met zijne vloot onder de Vlieter bij Wieringen geweken, levert dezelve aan de Engelschen over.	Zuiderzee bij Wieringen. Vloot.
1799	Overwinning van het Hollandsche en Fransche leger bij Bergen, waarbij de Russische generaal Hermann gevangen genomen wordt.	Prov. Noord-Holl. Gevechten.
1799	De Engelsche en Russische armee wordt bij Castricum terug geslagen.	Prov. Noord-Holl. Gevechten.
1799	De Engelsche armee kapituleert aan den Helder.	Prov. Noord-Holland. Troepen.
1802	Kortstondige vrede te Amiens, tusschen Holland, Engeland en Frankrijk gesloten, maar in 1803 weder verbroken.	Frankrijk. Amiens. Wereldkaart.
1805	De Franschen, onder den generaal Marmont, maken een kamp te Zeist, rigten aldaar eene pijramide op, en leggen er eene stad aan, aan welke zij den naam Austerlitz geven.	Prov. Utrecht. Pijramide Kamp. Merkw.
1806	Lodewijk Napoleon, door den Franschen keizer, tot koning van Holland verheven, komt aldaar aan, en doet zijne intrede in 's Gravenhage.	Prov. Zuid-Holl. Merkw.
1806	Koning Lodewijk Napoleon na 's Gravenhage en vervolgens Utrecht tot zijne residentie te hebben genomen, vestigt die eindelijk te Amsterdam, alwaar het stadhuis tot koninklijk paleis wordt vervormd.	Prov. Noord-Holland. Konings kroon.
1809	Landing der Engelschen op het eiland Walcheren, bij het fort Haak, en belegering van Vlissingen.	Prov. Zeeland. Landingsschepen Troepen.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.		
1809	Vlissingen, door de Engelschen uit zee beschoten en gebombardeerd, geeft zich over. Het fort Bath en Zuidbeveland door de Engelschen die de Schelde bezet.	Prov. Zeeland. Scheepsbombardementen te land. Troepen.
1810	Lodewijk Napoleon verlaat Holland, hetwelk in het Fransche keizerrijk wordt ingelijfd; de Maarschalk hertog van Reggio bezet Amsterdam met eene aanzienlijke magt Fransche troepen.	Prov. Noord-Holl. Keizerl. kroon.
1811	Napoleon en de keizerin Maria Louise, bezoeken met een' aanzienlijken en talrijken stoet Holland en Amsterdam.	Prov. Noord-Holland. Merkw.
1813	De generaal Molitor, de Fransche troepen in Holland kommanderende, en het Fransche bestuur verlaten Amsterdam, alwaar de gelukkige herstelling van Hollands onafhankelijkheid eenen aanvang neemt.	Prov. Noord-Holland. Dubbel eereteeken.
1813	Moorddadig gedrag der Franschen te Woerden. (Tweede Fransche tijrannij).	Prov. Zuid-Holl. Merkw.
1813	Willem, prins van Oranje, landt te Scheveningen, van Engeland komende, met eene visschers pink, en wordt in 's Gravenhage en gansch vereenigd Nederland met nooit bekende vreugde ontvangen; wordt eerst als Souverein vorst, en naderhand als Koning uitgeroepen, onder den naam van Willem den I., koning der Nederlanden.	Prov. Zuid-Holl. Koninklijke residentie. Koningsteeken.
1814	Vergadering der 600, het Nederlandsche volk vertegenwoordigende, notabelen te Amsterdam, door Zijne Majesteit den koning met	Prov. Noord-Holland. Dubbel Eereteeken.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
Jaar na J. C.	eene aanspraak geopend; de grondwet aangenomen en door vorst en volk bezworen.	
1815	Willem de I., prins van Oranje-Nassau, souverein vorst der Nederlanden, wordt volgens het congres der mogendheden te Weenen, en na herziening der grondwet, als koning der Nederlanden en groot hertog van Luxemburg bevestigd.	Prov. Zuid-Brab. K. kroon.
1815	's Gravenhage, voormalige hofplaats der prinsen van Oranje, wordt de residentie van Zijne Majesteit den koning der vereenigde Nederlanden en Brussel.	Prov. Zuid-Holland. Zuid-Braband. K. kroon.
1815	Aanval der Franschen, onder Napoleon Bonaparte op de Pruissische armée, onder Blücher, te Ligni en Sombref; en het terugwijken van het Pruissische leger.	Prov. Namen. Gevecht
1815	Hevige aanval der Fransche armée onder Napoleon Bonaparte, bestuurd door den maarschalk Ney op Quatrebras, alwaar de hertog van Brunswijk sneuvelt, en vervolgens, door de aankomst van den prins van Oranje, het Fransche leger gestuit wordt.	Prov. Zuid-Brab. Gevecht. Merkw.
1815	Gedenkwaardige en roemrijke overwinning bij Waterloo of Belle Alliance, door de Nederlanders onder den prins van Oranje, met de zaamverbonden legers der Engelschen en Pruissen onder Wellington en Blücher, op de door Napoleon Bonaparte aangevoerde Franschen behaald.	Prov. Zuid-Braband. Gevechten, legers enz.

Tijdrekenkundige orde. Jaar na J. C.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Plaatselijke gelegenheden en merkteekens op de kaart.
	N°. 3. beteekent op de kaart het observatie korps, onder prins Frederik der Nederlanden, op den weg van Hall; als ook de aankomst der Pruissische armée onder Blücher bij Planchenoit. N°. 4. beteekent het ter zelfder tijd bij Waveren aankomende korps van den Franschen generaal Grouchij.	
1818	De Weldadigheids-Kolonie, Frederiks-oord, wordt aangelegd.	Prov. Overijssel. Merkw.
1820	Het doofstommen-instituut te Luik wordt gesticht.	Prov. Luik. Eereteeken.
1827	Het met troepen naar de Oost-Indiën bestemde groote oorlogsschip van linie, de Wassenaar, na uit Texel te zijn uitgezeild, verliest door hevigen storm zijne masten; strandt en vergaat bij Egmond aan zee. De manschap en troepen worden grootendeels gered.	Kust van Noord-Holland. Gestrand schip.

ALGEMEENE WERELDKAART, waarop men, in alle werelddeelen, de roemrijkste en merkwaardigste bedrijven der Nederlanders, buiten het rijk, van de vroegste tijden af tot heden toe, vindt aangewezen, naa de volgende cronologische opgave, met vermelding der jaargetallen en nommers op de Kaart voorhanden, en op wat lengte en breedte de gebeurtenissen hebben plaats gehad.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de Kaart.
Jaar der wereld. 3900	De Batavieren komen uit Germanje, thans Duitschland, waar zij aan de rivier de Eder woonden, den Rijn af, en vestigen zich tusschen den Rijn en de Waal, op het zoogenoemde eiland der Batavieren; terwijl zich gelijktijdig andere Germaansche volkeren in het zuiden en noorden vestigen.	1. Rivier Eder, Hessen en Waldek. n. breedte 51½. o. lengte 28.
3946	De Batavieren gaan, na de nederlaag der Belgische volkeren, met de Romeinen een verbond aan, en leveren hun hulpbenden, waarmede Julius Caesar Brittanje verovert.	2. Brittanje, Engeland. n. br. 55. o. l. 15.
Ten tijde van Julius Caesar.	De Batavieren, onder Julius Caesar, overwinnen Spanje. Zij zwemmen in Valentië de rivier de Segro over, en maken door hunne dapperheid Spanje tot een wingewest der Romeinen.	3. Spanje, Valentië. n. br. 40. o. l. 17½.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld Julius Caesar.	De Batavische hulpbenden betoonen hare dapperheid in de overwinning van Julius Caesar, bij Durazzo in Albanië. Zij nemen de stad Gomfi in Tessalië in; overwinnen door hare vaardigheid, te voet, de ruiterij van Pompejus in de Farzalische vlakte, waar dezelve geheel wordt verslagen, en slechts een klein gedeelte, door de vlugt naar Larissa en verder naar Egypte, ontkomt.	4. Durazzo. n. br. 46. o. l. 42. 5. Gomfi. n. br. 44. o. l. 43. 6. Farzalië. n. br. 42. o. l. 44. 7. Egypte. Overzee.
Julius Caesar.	De Batavieren gaan met Caesar naar Egypte, en zwemmen over een' stroom, die de Romeinen in derzelver togt belemmert. Hunne dapperheid doet Caesar overwinnen, die de heerschappij over Egypte bekomt. Zij volgen den overwinnenden Caesar in Azië en Afrika.	8. Egypte. n. br. 33. o. l. 56. 9. Azië. n. br. 36. o. l. 74. 10. Afrika. n. br. 30. o. l. 38.
Augustus. 3970	Keizer Augustus neemt de Batavieren, door zoo vele roemrijke daden beproefd, tot zijne lijfwacht aan.	11. Rome. n. br. 44. o. l. 36.
Tiberius gewone tijdrekening. 15	De Batavische keurbenden helpen, onder keizer Tiberius, door den veldheer Drusus, den, gevaarlijken opstand in Pannonië en Hongarijë dempen.	12. Hongarijen. n. br. 48. o. l. 45.
16	De Batavieren volgen Germanicus in zijn' veldtogt naar de Elve tegen de Cherussen en andere volkeren, onder Armenius; trekken, onder hun opperhoofd Kariovalda, stoutmoedig door de rivier de Weser, waar zij	13. Duitschland. Rivier de Weser. n. br. 52. o. l. 26.

Tijdrekenkundig orde. Jaar der wereld.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijs. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosten en Wester lengte op de kaart.
	onverhoeds aangevallen en deerlijk geslagen worden. Kariovalda en velen van de voornaamste Batavieren sneuvelen hier, na eenen dapperen tegenstand; terwijl weinige dagen daarna Armenius leger, aan de rivier de Elve, geheel verslagen wordt.	
44	Klaudius trekt met de Batavieren, waaronder ook Klaudius Civilis, overste eener bende Batavieren, tegen de Britten op. Door hunne vaardigheid in het overzwemmen der stroomen, overwinnen zij Brittanje.	2. Brittanje. Engeland. n. br. 55. o. l. 15.
Keizer Nero. 55	Verritus en Maloxus, Opperhoofden der Friezen, gaan naar Rome, om beklag te doen aan Nero over hunne stedehouders; zij worden met alle eer ontvangen, en bekleeden zelfs in den schouwburg eene onderscheidende plaats onder de Romeinsche raadsheeren; doch keeren, onverrigter zake, naar hun land terug.	11. Italië. Rome. n. br. 44. o. l. 36.
68	De Batavieren worden door Nero, als lijfwachten van Agrippina, Nero's moeder, na door haren zoon ter dood gebragt, afgezet. Zij wreeken eene zamenzwering tegen Nero, en winnen hierdoor zijn vertrouwen.	11. Italië. Rome. n. br. 44. o. l. 36.
68	De Romeinsche stedehouder Fontejus Kapito, doet Julius Paulus, broeder van Claudius Civilis, valschelijk beschuldigen en ombrengen; terwijl C. Civilis door hem in boeijen geslagen, en naar Rome tot Nero gezonden	11. Italië. Rome. n. br. 44. o. l. 36.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Ooster en Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
	wordt, waar hij tot na den dood van Nero gevangen blijft; en door Keizer Galba wordt ontslagen.	
68	De Galliërs, door Nero onderdrukt, en zijne wreedheden en afpersingen moede, staan, onder Vindex, tegen hem op, die echter, met hulp der Bataafsche keurbenden en ruiterij, onder Nero's veldheer V. Rufus, bij Vezontio, (Bezançon) wordt afgemaakt.	14. Frankrijk Bezançon. n. br. 47. o. l. 24.
69	Keizer Galba zendt de Bataafsche keurbenden, die hij als lijfwacht had afgezet, benevens acht ruiterbenden, naar haar land, en verder naar Brittannia; maar zij kiezen onder weg de partij van Vitellius, die tot keizer was uitgeroepen, en komen onder het bevel van den veldheer Valens, wien zij veel dienst bewijzen en helpen overwinnen. Zij zwemmen over de rivier de Po; overwinnen mede het leger van keizer Otto; doch worden, om tweedragt, naar Germanië gezonden.	15. Italië. Rivier de Po. Placentie. n. br. 45. o. l. 28.
84	De Batavieren overmeesteren, na hun nieuw verbond met de Romeinen, door hunne hulpbenden, zoo ervaren in het zwemmen en het kennen der ondiepten, onder den Romeinschen veldheer Julius Agrikola, het eiland Mona of Man en Brittanje.	2. Brittanje. n. br. 55. o. l. 15.
120	De Batavieren volgen keizer Adriaan in zijne overwinningen in het Oosten, met hunne	16. Duitschland. Donau. n. br. 48. o. l. 30.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noord- en Zuider breedte, en Oost- en Wester lengte op de kaart.
	ruiterij; en munten bovendien uit door het overzwemmen der rivier de Donau met hunne gewapende ruiterbenden; daar onder anderen de vermaarde Bataafsche boogschutter Soranus, door den keizer, om zijne behendigheid bewonderd werd.	
97	De Batavieren zijn, onder keizer Severius, in zoo groot eene achting, dat hunne keurbenden te Rome, even als de hoofdmannen der Romeinen, met wijngaardstokken mogen gaan.	11. Italië. Rome. n. br. 44. o. l. 36.
357	De Batavieren verslaan, als hulpbenden van keizer Konstantius, de Allemannen, aan den Rijn in Duitschland, inzonderheid bij Straatsburg, onder den Romeinschen veldheer Juliaan; wordende hun koning Chnodomer met zijne medestanders gevangen genomen.	24. Duitschland. n. br. 45. o. l. 28.
368	De Batavieren gaan met hunne hulpbenden, onder keizer Valentiniaan, naar Brittannië, om de Schotten en Pikten te bestrijden. Zij hernemen de oude stad Londen, en herstellen er de rust. De voogdijschap aldaar wordt aan Civilis, denkelijk een Batavier opgedragen.	2. Engeland. Londen. n. br. 55. o. l. 15.
378	De Batavieren, door hunnen veldheer, graaf Victor aangevoerd, vergezellen keizer Valens op zijnen togt tegen de Gothen in Tracië.	25. n. br. 45. o. l. 55.

Tijd-reken-kundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld. 451	De Friezen, Saxers en Angelen, onder hunnen koning Hengist, steken van Staveren en die noordelijke kusten naar Engeland over, waar zij zich in het vruchtbare zuidelijke gedeelte nedersetten, en, na eenigen tijd den Britschen koning Vortigerne en zijne raden ter dood brengen, en tegen de Britten, die verdreven worden, met de Pikten een verdrag sluiten.	8. Engeland. n. br. 55. o. l. 15.
791	Karel de Groote verslaat, op zijnen togt naar Hongarijë, met de Friezen, Franken en Saxers, de Hunnen, in een' der grootste veldslagen, terwijl hij hun land te vuur en te zwaard laat verwoesten.	12. Hongarijë. n. br. 48. o. l. 45.
791	Karel de Groote sticht te Rome scholen voor de Friezen.	11. Rome. n. br. 44. o. l. 36.
1091	De Nederlanders nemen, ten tijde der kruistogten naar het heilige land, de stad Nicea, in klein Azië, in, waar veel Friesche edelen, onder anderen Tjepko Forteman sneuvelen. Hierop trekken zij verder naar het heilige land.	17. Klein Azië. n. br. 38. o. l. 58.
1098	Antiochië wordt mede door hen ingenomen,	18. Sijriën. n. br. 35. o. l. 70.
1099	Jeruzalem door hen ingenomen, waarvan Godfried van Bouillon koning wordt.	19. Palestina. n. br. 32. o. l. 65.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Ooster en Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1202	Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen, gaat met een groot getal Vlaamsche edelen en andere Nederlanders, naar het oosten. Na Konstantinopel te hebben helpen bemagtigen, wordt hij daar tot keizer gekroond.	20. Europisch Turkije. n. br. 45. o. l. 58.
1217	Groote kruistogt der Nederlanders, met eene aanzienlijke vloot, naar het heilige land, onder Willem, graaf van Holland, Otto II, Bisschop van Utrecht en de Friezen, waarbij zich de Engelsche vloot voegt. Graaf Willem wordt het opperbevel over de geheele vloot opgedragen. Zij komen te Lissabon aan; doch worden door de Portugezen tegen de Saracenen verbeden, die hen benaauwen. Zij vermeesteren aldaar Alcazar en de haven van St. Maria.	21. Portugal. Lissabon. n. br. 38. o. l. 8.
1217	Door paus Honorius III gedrongen, zeilen zij naar Egypte en nemen, na eene dappere bestorming, de belangrijke stad Damiate, aan den mond van den nijlstroom in.	22. Egypte. n. br. 30. o. l. 56.
1234	De Stadingers komen in opstand tegen den Bisschop van Bremen, daar zij, van duivelsdienst beschuldigd, door den Paus in den ban gedaan waren, en er een kruistogt tegen hen gepredikt was geworden. Graaf Floris gaat in persoon, bijgestaan door de Brabanders en Geldorschen, met eene vloot van 300 schepen, naar de Wezer, en verslaat de Stadingers, na eenen hevigen tegen-	18. Oldenburg. n. br. 55. o. l. 30.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°. der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
	stand, met verlies van 2000 man; als mede van vele Friezen, die deel in den strijd genomen hadden.	
1234	Graaf Floris wordt na een steekspel, met eenigen zijner edelen, te Corbië verraderlijk vermoord.	27. Frankrijk. Noordelijk Departement. n. br. 50. o. l. 33.
1453	De Hollandsche en Zeeuwsche vloot, ten tijde van Filips I, ter hulp van Karel VII, koning van Frankrijk, afgezonden, bemagtigt de stad Bourdeaux. De Engelschen worden hier genoodzaakt de geheele landstreek te verlaten, en, na eenen langdurigen strijd, naar Engeland terug te keeren.	28. Frankrijk. n. br. 45. o. l. 15.
1470	Hendrik van Borselen, Heer van Veere, admiraal der Nederlandsche vloot, overwint de Engelsche vloot, onder den admiraal Werwick, op de Normandische kusten, en brengt tien groote veroverde schepen in Zeeland op.	29. Fransche Kusten. n. br. 50. o. l. 15.
1476	Karel I bijgenaamd de Stoute, valt, door zijnen krijgzuchtigen aard daartoe aangespoord, in Lotharingen; neemt de hoofdstad Nancy in; trekt op tegen de Zwitsers; neemt vervolgens Granson, aan het meer van Neufchatel, door beloften, die hij niet nakomt, in, en doet er de Zwitsersche bezetting ophangen of verdrinken. De Zwitsers hierdoor verwoed, vallen op hem en zijn leger aan, verslaan hetzelve, jagen het op	14. Zwitserland. n. br. 46. o. l. 24.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Ooster en Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
	de vlugt en leveren hem vervolgens slag bij Morat of Murten, waar 30,000 man van de zijnen sneuvelen.	
1477	Karel wilde het verloren Nancy hernemen, maar hij verliest alles, en, in een bloedig gevecht, door verraad het leven, nalatende eene eenige dochter Maria oud 20 jaar.	14. Lotharingen. n. br. 46. o. l. 24.
1526	De Nederlandsche scheepvaart begint zich hoe langer hoe meer uit te breiden. Het eerste koopvaardijschip, te Zierikzee uitgerust, komt te Cabo Verde, om zout en wijnen te halen.	30. Groote Oceaan. n. br. 15. w. l. 7.
1585	De Hollanders breiden hunnen handel verder uit. De stad Archangel, aan de witte zee, wordt, als eene stapelplaats van den Moskovischen handel, door hunne medewerking gebouwd.	31. Rusland. n. br. 65. o. l. 60.
1596	De Engelschen onder den graaf van Essen en de Hollanders onder den admiraal van Warmond, gaan met hunne vloten naar Cadix, de zetel der Spaansche zeemagt en van den Spaanschen rijkdom en koophandel. 57 groote oorlogschepen, 20 galeijen, 3 fregatten en eene rijkgeladen vloot van koopvaardijschepen worden er op het strand gejaagd of door de wanhoopige Spanjaarden in brand gestoken; zelfs Cadix wordt ingenomen en verwoest.	8. Spanje. n. br. 36. o. l. 15.
1596	Heemskerk en Willem Barentszoon, verliezen, op hunne ontdekkingsreis, om een' doortogt in het noorden naar Oostindiën te vinden, hun schip in het ijs, en overwinteren, onder	32. n. br. 75. o. l. 90.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
	het uitstaan van veel gevaar en ellende, op het eiland Nova Zembla.	
1598 } 1601 }	Olivier van Noort doet de eerste reis om de wereld, door de straat Maggelaan naar de Indiën en terug.	33. Zuid-Amerika. z. br. 65. w. o. l. 65.
1599 } 1600 }	De eerste naar Oostindiën gezonden schepen komen terug, met specerijen beladen, na een gunstig onthaal bij de Indische vorsten.	
	Van Neck vertrekt op nieuw met meerder schepen, en helpt die van Ternate tegen de Portugezen.	34. Oost-Indiën. br. o. o. l. 145.
1601	De koning van Malacca berigt aan Heemskerk het oponthoud van een rijk geladen portugeesch schip, hetwelk Heemskerk bemagtigt.	35. Oost-Indiën. n. br. 5. o. l. 125.
1601	Joris van Spilbergen sluit een verbond met den koning van Candia, op het eiland Ceylon. De Hollanders worden nu overal als vrienden ontvangen; terwijl daarentegen de haat der inboorlingen tegen de Portugezen, om hunne verregaande mishandelingen, meer en meer toeneemt.	36. Oost-Indiën. n. br. 5. o. l. 108.
1602	Oprigting der Oost-Indische maatschappij. — Hoofdregering over Oost-Indiën op het eiland Java.	37. Oost-Indiën. z. br. 5. o. l. 130.
1602	Wolfert Harmans slaat de Portugesche vloot bij Bantam, met verlies van twee schepen; en sluit met de inboorlingen van het eiland Banda een verdrag wegens den alleenhandel in specerijen.	38. Oost-Indiën. n. br. 2. o. l. 128.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°. der Noorder- en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1602	Van Hagen sluit hierop een verbond met den vorst van Amboina.	39. Oost-Indiën. z. br. 4. o. l. 145.
1602	De koning van Atsyn op Sumatra, die den eersten reiziger naar Oost-Indiën, Cornelis Houtman gedood had, gaat met de Zeeuwsche bevelhebbers de Rooy en Bicker, in gezandschap naar Holland; komt bij prins Maurits in het leger; en na Holland doorgereisd te hebben, keert hij naar zijn rijk terug, en verspreidt aldaar eenen grooten naam en roem der Hollanders.	40. Oost-Indiën. br. o. o. l. 125.
1605	Van der Hagen drijft de Portugezen van Amboina, Tedor en Ternate, van welke eilanden de vorsten gezanten naar Holland zenden.	41. Oost-Indiën. z. br. 4. o. l. 144.
1605	Handel op Borneo. Cornelis Matelief belegert de stad Malacca; overwint en slaat de spaansche vloot aldaar. — Men zeilde toen reeds voor rekening der Oost-Indische maatschappij met 40 schepen.	42. Oost-Indiën. n. br. 5. o. l. 120.
1607	Glorierijke overwinning op de magtige en meer sterke Spaansche vloot in de baay en onder de batterijen van Gibralter, door den admiraal Jacob van Heemskerk, die, bij het veroveren van het groot Spaansch admiraalschip roemrijk sneuvelt. De Spaansche vloot wordt onder het geschut der batterijen geheel vernield.	58. Spanje. n. br. 35. o. l. 14.
1608–1610	De O. I. M. verkrijgt den vrijen handel te Calicoet op de kust van Malabar,	43. Oost-Indiën. n. br. 10. o. l. 105.
1608–1610	Bij de Raja's van Singar en Veloer op de kust van Coromandel.	44. Oost-Indiën. n. br. 10. o. l. 10.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1609	Van den Broek, bevelhebber der Oost-Indische Maatschappij, gaat op berigt, dat zich sedert eenigen tijd Hollandsche schipbreukelingen op Japan bevinden, naar dit eiland, en wordt aldaar door den keizer met de grootste eer en vriendschap ontvangen, die hem een' brief aan prins Maurits medegeeft. Jacob Speckx gaat, als afgezant, het volgende jaar, met een schip naar Japan, welks geheele lading uit geschenken bestond, en verkreeg het voorregt van den alleenhandel.	45. n. br. 35. o. l. 155.
1612	De Hollanders zeilen reeds met 120 schepen op de West-Indiën. — Op de goudkust wordt door hen het sterke fort Nassau aangelegd.	46. Afrika. n. br. 5. n. o. l. 23. o.
1612	Henrij Hudsons, een Engelsman van geboorte, in dienst van de O. I. M., vindt, op eene ontdekkingsreis naar het noorden, de Hudsonsbaay en rivier, beide naar hem genoemd.	47. Noord-Amerika. n. br. 65. w. l. 55.
1612	De O. I. M. krijgt den alleenhandel op het rijke eiland Ceylon.	48. Oost-Indiën. n. br. 5. o. l. 110.
1614	De noordsche Maatschappij der walvischvangst wordt opgerigt.	49. Groenland. n. br. 70. n. o. l. 10. o.
1616	Schouten en la Maire, zeilen, op hunne ontdekkingsreis om den aardbol, voorbij de	50. Zuid-Amerika. z. br. 60. w. l. 60. w.

Tijd-rekenkundige orde. Jaar der wereld.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Ooster en Wester lengte op de kaart.
	straat Magellaan, en vinden, tusschen het vaar- en staten eiland eene straat, door hen: straat la Maire genoemd; ook vinden zij, door het omzeilen der kaap, de kaap Hoorn, dus genoemd naar Schoutens geboortestad.	
1616	Eendragts-land door de Hollanders ontdekt.	51. Australiën. z. br. 25. o. l. 130.
1619	Jacatra, op het eiland Java, wordt door Jan Pieters Koen bemagtigd. Hij bouwt aldaar op nieuw eene stad, Batavia genoemd, zijnde de hoofdstad van geheel Oost-Indiën.	37. Oost-Indiën. z. br. 5. o. l. 134.
1619	De West-Indische maatschappij wordt opgerigt.	53. Zuid-Amerika. z. br. 15. z. w. l. 20.
1620	Berbice en Essequebo Demerary, door de Zeeuwen aangelegd.	54. Zuid-Amerika. n. br. 6. w. l. 40.
1620	De Wittsland door de Hollanders ontdekt.	55. Nieuw-Holland. de Wittsland. z. br. 15. o. l. 135.
1621	Leeuwinnen-land en Pieter Nuytzland.	56. Leeuwinnenland. z. br. 32. o. l. 145. P. Nuytzland.
1624	De stad Nieuw-Amsterdam, thans New-York, wordt als eene nieuwe volksplanting der Hollanders aangelegd, als ook andere volksplantingen op de kust van Brazilië en Guiana.	57. Noord-Amerika. n. br. 40. w. l. 65.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Ooster en Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1624	De Hollanders vestigen zich in China, en op het belangrijk groote eiland Formosa, en maken eene sterkte op het eiland Pehoe bij Macao.	58. China. n. br. 23. o. l. 140.
1625	De West-Indische maatschappij neemt met hare vloot, onder bevel van den admiraal Willekens en den vice-admiraal Piet Hein, St. Salvador, de hoofdstad van Braziliё aan de Bahia di Todos los Santos, of allerheiligen baay, in, en maken aldaar een' grooten buit.	59. Zuid-Amerika. z. br. 18. w. l. 18.
1626	De admiraal Piet Hein gaat met eene vloot naar Braziliё; behaalt er eene groote overwinning op de Spaanschen en Portugezen vóór St. Salvador; neemt 23 hunner schepen; blokkeert de geheele kust tot Rio de la Plata, en verovert daarna nog verscheidene schepen.	59. Zuid-Amerika. z. br. 18. w. l. 18.
1626	Carpentier ontdekt het Carpentaria of Carpentiers land, hetgeen met de uitgestrekte kusten om de zuid-west en noord-oost, het vijfde werelddeel of nieuw-Holland wordt genoemd.	60. Nieuw-Holland. z. br. 17. o. l. 158.
1627	De admiraal Piet Hein gaat weêr met eene vloot naar zuid-Amerika; onder zijn bevel wordt door Pieter Adriaan Ita, in de golf van Mexico eene Spaansche vloot van grooter getal schepen geslagen en buit gemaakt.	61. Zuid-Amerika. n. br. 20. w. l. 80.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1627	Verscheidene rijkgeladen schepen worden door den bevelhebber Simonsz in de haven van Fernambucco veroverd.	62. Braziliё z. br. 8. w. l. 15.
1627	Piet Hein neemt de Spaansche zilvervloot in de baay van Matanza, bij de kust van Florida, en brengt die als buit, met de daarbij veroverde schepen, ter waarde van 15 miljoen, gelukkig te Amsterdam.	63. Noord-Amerika. n. br. 30. w. l. 72.
1628	Admiraal l'Hermite zeilt om kaap Hoorn den aardbol om, en verbrandt verscheidene spaansche schepen in de havens van Peru.	64. Zuid-Amreika. z. br. 5. w. l. 17.
1630	De admiraal Loncq gaat met eene vloot van 55 schepen naar Braziliё; neemt Olinda de Fernambuk met deszelfs schansen en versterkingen in. De Spanjaarden verbranden aldaar 20 schepen en eene hoeveelheid goederen ter waarde van 2 miljoen dukaten.	62. Braziliё. z. br. 8. w. l. 15.
1630	De admiraal Loncq neemt en overwint de stad St. Martha op de noordkust van zuid-Amerika, eene bezitting der Spanjaarden, welke hij plundert en verbrandt; hij verslaat bovendien de Spaansche vloot aldaar onder Don Frederik de Toledo.	65. Zuid Amérika. z. br. 5. w. l. 15.
1634	Curacao wordt door de Hollanders, onder bevel van Walbeek, ingenomen, en is thans nog in ons bezit.	66. Zuid-Amerika. n. br. 15. w. l. 55.
1634	Het eiland Tamarica, de steden Truxillo, Campeche en Tres Reyes worden door den be-	67. Zuid-Amerika. n. br. 15. w. l. 75.

Tijd-rekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosten en Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
	velhebber Ligthart ingenomen, ten deele verbrand en verlaten.	
1634	Kaap Augustin, de uiterste hoek van Brazilië, met hare sterke schans, door Ligthart bemagtigd.	62. Zuid-Amerika. z. br. 7. w. l. 12.
1634	Paraiba en de schansen, die haar dekten, worden door de Hollanders bemagtigd, en die stad door hen Frederiksstad genoemd.	62. Zuid-Amerika. z. br. 7. w. l. 12.
1637	Graaf Joan Maurits van Nassau wordt tot landvoogd van Brazilië benoemd en vertrekt naar Bahia St. Salvador de hoofdstad.	53. Brazilië. z. br. 15. w. l. 20.
1637	Graaf Maurits van Nassau verovert, bij zijne aankomst in Brazilië, verscheidene sterkten, steden en landen, en bemagtigt in Afrika het belangrijke kasteel St. George del Mina, op de Guinesche goudkust, tegenwoordig nog in het bezit der Nederlanden.	68. Afrika. n. br. 5. o. l. 26.
1637	De hoofdstad Goa op de kust van Malabar aan de Portugezen behoorende, wordt door de Hollanders geblokkeerd; de Spaansche en Portugesche vloot wordt, in het gezigt dier stad, geslagen.	69. Oost-Indiën. n. br. 15. o. l. 100.
1637	Loanda en St. Thomas, op de kust van Afrika, door de Hollanders op de Portugezen veroverd.	70. Afrika. Loanda. St. Thomas. z. br. 8. o. l. 35. n. br. 0. o. l. 28.
1642	Abel Tasman ontdekt de eilanden St. Paul en Amsterdam, van Diemensland, Nieuw-Zee-	71. Australiën.

Tijdrekenkundige orde. Jaar der wereld.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°. der Noorder en Zuider breedte, en Ooster en Wester lengte op de kaart.
	land, en drie eilanden Amsterdam, Rotterdam en Middelburg.	St. Paul. Amst. z. br. 37. o. l. 90. Van Diemensland. z. br. 15. o. l. 133. N. Zeeland. z. br. 40. w. l. 170. Middelb. Amst. Rotterd. z. br. 20. w. l. 160.
1643	Maurits van Nassau komt terug uit Brazilië. Twee jaren daarna gaat genoegzaam geheel Brazilië, door een' opstand, weêr over aan de Portugezen.	53. Brazilië. z. br. 15. w. l. 20.
1652	De vlootvoogd de Ruiter komt met eene rijke vloot van koopvaardijschepen voor het kanaal, waar dezelve wordt aangevallen door den admiraal Askue, die het bevel voert over eene magtige Engelsche vloot. Maar de Ruiter behaalt de overwinning en doet de Engelschen naar Plymouth wijken.	70. Engeland. n. br. 50. o. l. 10.
1652	De admiraal M. H. Tromp, eene groote koopvaardijvloot van wel 400 schepen, op de Fransche kust bijeenverzameld, beschermende, wordt door den Engelschen admiraal Blake, die het bevel over een grooter getal oorlogschepen voert, met hevigheid aangevallen. De dappere Hollandsche vlootvoogd, bijgestaan door den onvertsaagden de Ruiter, brengen hunne vloot, na een gering	72. Ingang van het kanaal. n. br. 52. o. l. 10.

233044

Tijdrekenkundig orde. Jaar der wereld.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der No., der Noorder en Zuider breedte, en Oosten en Wester lengte op de kaart.
	verlies, behouden in de Nederlandsche haven.	
1652	De Hollanders winnen den zeeslag voor Livorno, door den heldenmoed van J. van Galen, tegen de Engelsche vloot, onder Appelton, schoon hij in dit roem- en glorierijk gevecht sneuvelt.	74. Italië. n. br. 43. o. l. 30.
1652	De kaap de goede Hoop wordt door van Riebeck tot een volkplanting aangelegd.	75. Afrika. n. br. 34. o. l. 40.
1653	Jan Maatzuiker gaat als gouverneur generaal der O. I. M. naar Indië; overwint den koning van Bantam, en herstelt aldaar de rust door hooge opbrengsten, en afstand van landen.	38. Oost-Indiën. z. br. 5. o. l. 130.
1658	De Zweden, in oorlog met Denemarken, willen de Sond sluiten, hetgeen voor dit land, jaarlijks, eene schade van *f* 3,600,000 moest te weeg brengen. Maar de admiraal Wassenaar Opdam met eene vloot derwaarts gezonden, behaalt op de Zweden, onder den admiraal Wrangel, eene volkomene overwinning in de Sond, terwijl elf hunner schepen in dezen zeeslag veroverd of vernield worden.	76. Sond. n. br. 56. o. l. 35.
1659	De Ruiter, nu bevelhebber der Nederlandsche vloot, vervolgt de overwinning van Wassenaar, maakt zich meester van de sterke vesting Nybörg, op het Deensche eiland Funen, en blokkeert de Zweedsche vloot in	76. Sond. n. br. 57. o. l. 38.

Tijdrekenkundige orde. Jaar der wereld.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
	de haven van Landskroon, waarop de vrede volgt.	
1662	Wordt de vrede tusschen Portugal en Nederland gesloten. Brazilië komt weder aan Portugal; maar de staat ontvangt eene schadevergoeding van 8 miljoen.	53. Brazilië. z. br. 15. w. l. 20.
1666	Suriname door de Zeeuwen veroverd, en bij den vrede van 1667 door de Engelschen aan de Nederlanders afgestaan.	77. Zuid-Amerika. n. br. 5. w. l. 35.
1667	De Ruiter en C. de Witt behalen, op de Theems, eene roemrijke overwinning op de Engelsche vloot. Een gedeelte der groote koningsschepen wordt verbrand, en de werf Chattam vernield en verbrand.	78. Engeland. n. br. 55. o. l. 15.
1668	Het eiland Celebes onderwerpt zich; hetwelk een' voordeeligen vrede ten gevolge heeft. Ook worden de Portugezen uit Macassar verdreven, en op Sumatra wordt de vesting Padang gebouwd.	79. Oost-Indiën. Celebes. n. br. 2. o. l. 145. Makassar. z. br. 4. o. l. 142. Padang. z. br. 3. o. l. 126.
1668	Colombo, de hoofdstad van Ceylon, wordt vruchteloos belegerd; bij welke gelegenheid de bevelvoerende generaal van Hulst sneuvelt; doch een jaar later door zijnen opvolger, den gouverneur generaal van der Mieden veroverd, en, twee jaren daarna, het gansche eiland Ceylon door het beleid en dapperheid van Rijklof van der Goens, met	48. Oost-Indiën. w. br. 4. o. l. 110.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1704	De vereenigde Engelsche en Hollandsche vloten, onder den admiraal Rook en Adm. Kallenberg, veroveren de belangrijke vesting Gibraltar.	84. Spanje. n. br. 35. o. l. 15.
1706	Barcelona wordt met hulp der Engelsche vloot, onder den Adm. Shovel, en de Hollandsche onder den Adm. van Almonde, veroverd, waarop de verovering van geheel Katalonië volgt.	85. Spanje. n. br. 43. o. l. 20.
1717	Peter de Groote, Czaar van Rusland, bezoekt ten tweedemale Holland. Het eerste schip, dat in Petersburg binnen loopt is een Hollandsch, bij welks aankomst Peter eene groote vreugde betoont.	86. Rusland. n. br. 60. o. l. 52.
1721	Roggeveen zeilt om den aardbol; ontdekt het Paasch en andere Australische eilanden.	87. Zuidzee of Stille Oceaan. z. br. 8. w. l. 150.
1808	De Hollanders, onder koning Lodewijk, vernietigen, in den Franschen oorlog met Oostenrijk, met hun legerkorps, onder bevel van den generaal Gratien, en het korps Denen, onder den generaal Eswald, het leger van Schill, die, bij het hardnekkig gevecht, in Straalzund sneuvelt.	88. Duitschland en de Oostzee. n. br. 56. o. l. 40.
1811	Nederland wordt, op eene vernederende wijze, met Frankrijk ingelijfd. Het wordt overstroomd door een heer van Fransche ambtenaren, die de ingezetenen op het schandelijkst bejegenen, en hun de zwaarte van	89. Rusland, Moskou en Smolensk. n. br. 54. o. l. 50.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
	het ijzeren dwangjuk doen gevoelen. De nationale schuld wordt twee derde verminderd, hetgeen eene onherstelbare schade voor velen veroorzaakt. De tabakshandel wordt een monopolie van het rijk. De Engelsche manufacturen worden openlijk verbrand. Het verzenden der minste kleinigheden moet altijd van een acquit de caution of paspoort vergezeld gaan. Eene scherpzigtige, en niet min hatelijke geheime politie vervult alle harten met angst en schrik. Vele slagtoffers vallen door hare medoogenlooze bemoeijing. De conscriptie, die zoo vele ouders van hunne kinderen beroofde, wordt op de strengste wijze ingevoerd. De aanzienlijkste jongelingen moeten, als gardes d'honneur van den keizer, naar het hart van Frankrijk vertrekken. Duizende Nederlandsche conscrits sneuvelen in Spanje, Italië of Duitschland, voornamelijk in den laatsten veldtogt tegen Rusland, waar zij bij Smolensk en Moskou, door gebrek of felle vorst, ellendig omkomen.	
1815	De door de Franschen weggevoerde beroemde schilderijen uit Holland en Belgiën, en de kunststukken uit het kabinet van natuurlijke historie van Z. H. prins Willem V, laatste stadhouder, worden van Parijs terug ge-	90. Frankrijk. n. br. 47 o. l. 20.

Tijd-reken-kundige orde. Jaar der wereld.	Gebeurtenissen, of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°. der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
	bragt, zijnde de laatstgenoemde verzameling door Z. M. den koning aan de hoogeschool te Leyden ten geschenke gegeven.	
1815	Napoleon Bonaparte vlugt, na den slag van Waterloo, naar Parijs, hetwelk aan de Bondgenooten, met wie zich de Nederlanders hebben vereenigd, overgaat. Napoleon wil naar Amerika vertrekken, en zich te Rochefort inschepen, hetwelk door de Engelschen belet wordt. Hij ziet zich genoodzaakt zich aan hen over te geven, die hem, op last van het Engelsche gouvernement, naar het eiland St. Helena brengen, waar hij in 1821 is overleden.	91. Atlantische Oceaan. z. br. 15. o. l. 15.
1816	Hevig en verwoestend bombardement der stad en haven van Algiers, door de vereenigde Engelsche en Nederlandsche vloot, onder bevel van Lord Exmouth en den Baron van der Capellen, waardoor de Algerijnen tot vrede gedwongen en vele Christen slaven bevrijd worden.	92. Afrika. n. br. 35. o. l. 23.
1821	Na verscheidene opstanden der inboorlingen in Oost-Indiën, na de bezitneming der Nederlanders, werd de Sultan van Palembang, in een hardnekkig gevecht onzer zee- en landmagt, onder het heldhaftig bevel van den generaal majoor de Kock, gevangen genomen, en vervolgens naar Batavia opgezonden.	96. Oost-Indiën. z. br. 2. o. l. 128.

Tijdrekenkundige orde.	Gebeurtenissen of Gedenkwaardigheden.	Aanwijz. der N°., der Noorder en Zuider breedte, en Oosteren Wester lengte op de kaart.
Jaar der wereld.		
1824, 25, 26	Het fregat de Maria Reigersberg, kapt. Coertzen, de corvet de Polux, kapt. van Eegh, en de Lynx, kapt. Willinck, doen eene ontdekkingsreis (de eerste na Roggeveen) om de wereld; ontdekken een eiland, door hen: Nederlandsch eiland genoemd; komen te Sourebay op Java, verleenen aldaar hulp tegen de opstandelingen, en keeren vervolgens voorspoedig naar het vaderland terug.	93. Australië. z. br. 7. w. l. 163.
1830	De geweldige opstand op het eiland Java van de zuid- tot de noordkust, door de inboorlingen, onder aanvoering van Diepo Negero, uitgebarsten, wordt, na vijf jaren geduurd te hebben, door den overtsaagden moed van den luit. gen. de Kock, en de uit Nederland aangevoerde troepen, eindelijk gedempt, en eindigt met het zich op genade overgeven van genoemden Diepo Negero.	37. Oost-Indiën. z. br. 6. o. l. 131.

JUN 11 1934